

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ДМИТРА МОТОРНОГО

факультет економіки та бізнесу
кафедра менеджменту та публічного адміністрування

Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»

Галузь знань: 28 «Публічне управління та адміністрування»

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

(підпис)

Г. В. Ортіна
(ініціали та прізвище)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри освітньо-
професійної програми

(підпис)

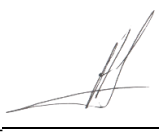
С. Р. Плотніченко
(ініціали та прізвище)

« 9 » лютого 2026 р.

« 9 » лютого 2026 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «*ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ*»

Здобувач вищої освіти:

(підпис)

Силка Олександр Сергійович
(ПІБ здобувача)

Науковий керівник:

(підпис)

доцент, к.держ.упр., Юник І.Г.
(учене звання, науковий ступінь, ПІБ)

Запоріжжя, 2026

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРОТЕХНОЛОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

імені ДМИТРА МОТОРНОГО
факультет економіки та бізнесу
кафедра менеджменту та публічного адміністрування

Освітньо-професійна програма «Публічне управління та адміністрування»
Галузь знань: 28 «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Публічне управління та
адміністрування»

Г. В. ОРТИНА

(підпис) (ініціали та прізвище)

«24» листопада 2026 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
менеджменту та публічного
адміністрування

С. Р. ПЛОТНИЧЕНКО

(підпис) (ініціали та прізвище)

« 24 » листопада 2026 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи
здобувача вищої освіти

Силки Олександра Сергійовича

1. Тема кваліфікаційної магістерської роботи: «Державна політика щодо протидії корупції»
науковий керівник роботи к.н.держ.упр., доц. ЮНИК І.Г.
затверджені наказом ректора університету від «24» листопада 2025 р. № 605 - 3
2. Строк подання кваліфікаційної магістерської роботи «02» лютого 2026 р.
3. Вихідні дані до кваліфікаційної магістерської роботи: відповідні закони України, Конституція України, укази Президента України, постанови Верховної Ради України, програмні документи державних органів, монографії та статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст кваліфікаційної магістерської роботи (перелік питань, які потрібно розробити):
 - 1) Теоретико-правові аспекти державної політики щодо протидії корупції
 - 2) Аналіз сучасного стану державної політики у сфері протидії корупції в Україні
 - 3) Удосконалення державної політики щодо протидії корупції в Україні
6. Дата видачі завдання «24» листопада 2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів виконання кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів	Відмітка про виконання
1	Затвердження плану роботи	28.11.2025	виконано
2	Розділ 1. Теоретико-правові аспекти державної політики щодо протидії корупції	12.12.2025	виконано
3	Розділ 2. Аналіз сучасного стану державної політики у сфері протидії корупції в Україні	30.12.2025	виконано
4	Розділ 3. Удосконалення державної політики щодо протидії корупції в Україні	26.01.2026	виконано
5	Перевірка на плагіат	02.02.2026	виконано
6	Попередній захист роботи на кафедрі	09.02.2026	виконано

Здобувач вищої освіти

(підпис)

СИЛКА О.С.

(ініціали та прізвище)

Керівник кваліфікаційної
магістерської роботи

(підпис)

ЮНИК І.Г.

(ініціали та прізвище)

Рішення комісії про попередній захист кваліфікаційної роботи від «09» лютого 2026 року
до захисту допущений

Члени комісії:

1. Ортіна Г.В., д.н.держ.упр., проф.

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання, підпис)

2. Єфіменко Л.М., к.н.держ.упр., доц.

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання, підпис)

2. Вороніна Ю.С., к.н.держ.упр., доц.

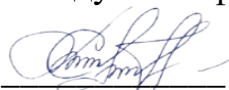
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання, підпис)

3. Горбова Н.А., к.п.н., доц.

(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання, підпис)

Допустити до захисту

Завідувач кафедри менеджменту та публічного адміністрування

(підпис)

С.Р. ПЛОТНІЧЕНКО

(ініціали та прізвище)

«09» лютого 2026 р.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МСЖ – моніторинг способу життя

НАЗК – Національне агентство з питань запобігання корупції

НАБУ – Національне антикорупційне бюро України

САП – Спеціалізована антикорупційна прокуратура

ВАКС – Вищий антикорупційний суд

ABW – Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (Агентство внутрішньої безпеки, Польща)

NIK – Najwyższa Izba Kontroli (Національне агентство аудиту, Польща)

CPIB – Corrupt Practices Investigation Bureau (Сінгапур)

ProZorro – електронна система державних закупівель України

DOZORRO – громадський модуль моніторингу публічних закупівель

CPI – Corruption Perceptions Index / Індекс сприйняття корупції

OECD – Organisation for Economic Co-operation and Development / Організація економічного співробітництва та розвитку

GRECO – Group of States against Corruption / Група держав проти корупції (Рада Європи)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ.....	11
1.1. Сутність і зміст державної політики у сфері протидії корупції.....	11
1.2. Нормативно-правова основа антикорупційної діяльності в Україні.....	19
1.3. Інституційний механізм реалізації державної антикорупційної політики.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	30
2.1. Сучасний стан державної політики у сфері протидії корупції в Україні.	30
2.2. Аналіз механізмів запобігання та протидії корупції в державному управлінні.....	33
2.3. Проблеми реалізації антикорупційної політики та їх вплив на ефективність державного управління.....	39
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	43
3.1. Зарубіжний досвід формування та реалізації антикорупційної політики та можливості його використання в Україні.....	43
3.2. Шляхи підвищення ефективності державної антикорупційної політики	52
ВИСНОВКИ.....	58
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ВСТУП

Актуальність теми. Корупція є однією з найсерйозніших загроз для розвитку демократичної держави, правопорядку та соціально-економічної стабільності. Вона підриває довіру громадян до влади, знижує ефективність державного управління, гальмує інвестиційні процеси та сприяє тінізації економіки. Корупційні практики проявляються у багатьох сферах державної діяльності: від державних закупівель та розподілу бюджетних коштів до діяльності правоохоронних органів та судової системи.

Для України проблема протидії корупції є особливо актуальною, оскільки вона впливає на всі рівні державного управління та економічного розвитку. В умовах реформування державних інститутів, децентралізації влади та інтеграції до європейського правового простору, забезпечення прозорості діяльності органів влади та мінімізація корупційних ризиків стають критично важливими завданнями. Крім того, ефективна антикорупційна політика є одним із ключових критеріїв виконання міжнародних зобов'язань України, зокрема у сфері співпраці з Європейським Союзом, Організацією Об'єднаних Націй, Ради Європи та іншими міжнародними структурами.

Успішна реалізація державної антикорупційної політики дозволяє не лише покращити ефективність управління та зміцнити правопорядок, але й сприяє формуванню демократичної, відкритої та підзвітної влади, що є запорукою довіри громадян до державних інститутів. Вона також стимулює економічний розвиток через залучення інвестицій та створення рівних умов для ведення бізнесу, що, у свою чергу, сприяє зростанню соціальної стабільності та добробуту населення.

Таким чином, державна політика у сфері протидії корупції виступає комплексним інструментом формування прозорого і відповідального державного управління. Вона охоплює норми законодавства, створення спеціалізованих органів, превентивні механізми та участь громадськості, а також передбачає активну міжнародну співпрацю. Реалізація цих заходів є

ключовим фактором підвищення авторитету України на міжнародній арені, забезпечення верховенства права та розвитку громадянського суспільства.

Питання державної політики щодо протидії корупції ґрунтовно досліджувалося як українськими, так і зарубіжними науковцями. Теоретико-правові засади антикорупційної політики, її сутність, принципи та механізми реалізації висвітлено у працях П. Гамана, І. Калугіної, Я. Маслова, Ю. Зарембського, М. Грищука. Інституційні аспекти, ефективність діяльності антикорупційних органів і відповідність міжнародним стандартам проаналізовано у дослідженнях С. Гронського, Я. Костогриза, Г. Гулевської, О. Костроміної, О. Малетової, О. Тимошенко, А. Приходько, Б. Прокопенка, а також у аналітичних звітах НАЗК, Transparency International Ukraine та Європейської комісії.

Мета та завдання дослідження. *Метою кваліфікаційної роботи є комплексний аналіз державної політики України у сфері протидії корупції, оцінка її ефективності та визначення шляхів удосконалення існуючих механізмів з урахуванням міжнародного досвіду, сучасних цифрових технологій та активної участі громадськості. Реалізація цієї мети спрямована на формування системного уявлення про антикорупційну політику держави, виявлення її сильних і слабких сторін, а також на вироблення практичних рекомендацій для підвищення ефективності боротьби з корупцією.*

Для досягнення поставленої мети визначено наступні *завдання*:

- дослідити сутність і зміст державної політики у сфері протидії корупції;
- проаналізувати нормативно-правову основу антикорупційної політики в Україні;
- розглянути інституційний механізм реалізації державної антикорупційної політики;
- дослідити сучасний державної політики щодо протидії корупції в Україні;

- проаналізувати механізми запобігання та протидії корупції в Україні;
- виявити основні проблеми реалізації державної антикорупційної політики;
- дослідити зарубіжний досвід формування та реалізації антикорупційної політики та можливості його використання в Україні;
- запропонувати напрями вдосконалення державної політики щодо протидії корупції.

Об’єктом дослідження є державна політика України у сфері запобігання та протидії корупції.

Предметом дослідження є організаційно-правові та інституційні аспекти формування та реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії корупції в Україні.

Методи дослідження. У роботі використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що дозволяють всебічно дослідити державну політику України у сфері запобігання та протидії корупції та розробити обґрунтовані пропозиції щодо її вдосконалення:

- діалектичний метод – застосовано для розкриття сутності державної антикорупційної політики, визначення закономірностей її формування та функціонування, аналізу взаємозв’язку між різними складовими антикорупційної діяльності та оцінки причинно-наслідкових зв’язків у процесі боротьби з корупцією;
- системний та структурно-функціональний методи – використовувалися для дослідження інституційного механізму протидії корупції в Україні, виявлення взаємодії між окремими органами державної влади, визначення їхніх функцій та ролі в реалізації антикорупційної політики;
- порівняльно-правовий метод – застосовано для аналізу міжнародного досвіду у сфері боротьби з корупцією, порівняння українського законодавства та практики з аналогічними підходами інших країн;

– статистичний метод – використовувався для оцінки сучасного стану корупції в Україні на основі офіційних даних державних органів, міжнародних рейтингів та індексів (Transparency International, World Bank, OECD);

– аналітичний і прогностичний методи – застосовано для систематизації отриманих даних, комплексної оцінки ефективності державної антикорупційної політики та формулювання рекомендацій щодо її вдосконалення.

Використання зазначених методів забезпечує комплексний, системний та об'єктивний підхід до дослідження державної політики у сфері запобігання та протидії корупції, що дозволяє не лише оцінити її стан, але й обґрунтовано пропонувати шляхи підвищення ефективності.

Інформаційне забезпечення дослідження складається з широкого спектру джерел, що дозволяють комплексно аналізувати державну політику України у сфері запобігання та протидії корупції, оцінювати її ефективність та пропонувати шляхи вдосконалення. До основних джерел належать:

1) нормативно-правові акти України — закони, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів та інші підзаконні акти, що регламентують антикорупційну діяльність, визначають повноваження органів влади та механізми запобігання корупційним проявам;

2) Міжнародні конвенції та документи — нормативні акти ООН, Ради Європи, ЄС та інших міжнародних організацій у сфері боротьби з корупцією, що формують міжнародні стандарти та зобов'язання України щодо протидії корупції;

3) аналітичні та звітні матеріали органів влади – публікації, звіти та моніторингові дослідження державних інституцій, що висвітлюють результати діяльності у сфері антикорупційної політики, статистичні дані щодо порушень та розслідувань, а також оцінку ефективності реалізації антикорупційних заходів;

4) дані міжнародних організацій та аналітичних центрів – рейтинги та індекси Transparency International, World Bank, OECD та інших, що дозволяють

оцінити рівень корупції в Україні у порівнянні з іншими країнами та простежити динаміку змін у часі;

5) наукові публікації та спеціалізовані дослідження – статті, монографії, дисертації та аналітичні матеріали українських і закордонних авторів, що висвітлюють теоретичні та практичні аспекти антикорупційної політики, сучасні підходи та інструменти боротьби з корупцією;

6) Офіційні інтернет-ресурси органів державної влади та громадських організацій – інформаційні портали, електронні бази даних, публікації щодо реалізації антикорупційних програм, інструментів громадського контролю, електронних сервісів та платформ для повідомлень про корупційні порушення.

Таким чином, сукупність нормативних документів, статистичних даних, аналітичних матеріалів та наукових досліджень забезпечує надійну інформаційну базу, що дозволяє всебічно дослідити державну антикорупційну політику та обґрунтовано формулювати рекомендації щодо її вдосконалення.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів у реальній діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування, а також у роботі громадських організацій, що здійснюють контроль за дотриманням антикорупційного законодавства.

Апробація результатів дослідження. Основні положення, результати та висновки дослідження проходили апробацію на різних наукових та практичних майданчиках, що дозволило перевірити їхню актуальність, обґрунтованість та практичну придатність. Результати дослідження представлено та обговорено на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Сучасні виклики та сталий розвиток економіки і бізнесу» (м. Запоріжжя, 11 грудня 2025 р.) [43].

Структура кваліфікаційної магістерської роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок, з яких 57 сторінок припадають на основний текст. У списку використаних джерел наведено 53 позиції.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

1.1. Сутність і зміст державної політики у сфері протидії корупції

Корупція є складним соціально-правовим явищем, яке пронизує різні сфери державного управління та економічного життя. Науковці визначають її як використання посадовими особами наданих їм повноважень у власних інтересах, що шкодить суспільству та підриває довіру до державних інституцій. Окремі автори підкреслюють, що корупція не є лише кримінальним явищем, а виступає системним порушенням принципів прозорості та підзвітності у державному управлінні, що має комплексний соціальний, економічний та політичний ефект [50].

Державна політика щодо протидії корупції визначається як цілеспрямована діяльність органів публічної влади щодо створення умов для запобігання, виявлення та подолання корупційних проявів. Вона поєднує в собі правові, організаційні, економічні та соціальні механізми, що забезпечують:

- підвищення рівня доброчесності державних службовців;
- зміцнення прозорості державних процесів;
- створення умов для невідворотності покарання за корупційні правопорушення.

Антикорупційна політика включає кілька взаємопов'язаних напрямів, зокрема:

- профілактика корупції, що реалізується через впровадження етичних кодексів, обов'язкову декларацію доходів, перевірку конфлікту інтересів та навчання державних службовців [26].

- виявлення та розслідування корупційних злочинів, яке забезпечують антикорупційні інституції, органи внутрішнього контролю та правоохоронні структури;

- забезпечення невідворотності покарання, що реалізується через Вищий антикорупційний суд та систему кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення (ст. 364–369-2 Кримінального Кодексу України) [18];

- формування антикорупційної культури в суспільстві шляхом інформаційних кампаній, освітніх програм та підтримки незалежних журналістських розслідувань [50].

Під поняттям “антикорупційна політика” здебільшого розуміють комплекс правових, економічних, освітніх, виховних, організаційних та інших заходів, спрямованих на створення системи запобігання та протидії корупції і усунення причин її виникнення.

Здійснення державної антикорупційної політики має ґрунтуватися на певних принципах, до яких належать: демократизм; верховенство права; законність; системність; комплексність; достовірність, об’єктивність, конкретність, точність; практична спрямованість і радикальність заходів; наукова обґрунтованість; економічна доцільність; оперативність; дієвість; плановість; ефективність; взаємодія владних структур з інститутами суспільства і населення [45, с. 44].

За даними Світового банку (2021 р.), країни з високим рівнем корупції відчують зниження інвестицій та економічного зростання на 1,5–2% щорічно, що підкреслює важливість ефективної державної антикорупційної політики для сталого розвитку України.

Державна політика у сфері протидії корупції – це цілеспрямована система заходів, стратегій, правових норм та інституцій, які держава застосовує для зменшення корупційних проявів, зміцнення прозорості управління, забезпечення верховенства права та формування антикорупційної культури в суспільстві.

Державна політика у сфері протидії корупції має низку характерних особливостей, які визначають її зміст, напрями реалізації та інструменти впливу на суспільні відносини. Передусім вона відзначається чіткою цільовою спрямованістю, що полягає у забезпеченні прозорого, підзвітного та ефективного державного управління, мінімізації корупційних ризиків, своєчасному виявленні корупційних правопорушень і притягненні винних осіб до відповідальності. Водночас антикорупційна політика орієнтується не лише на короткострокові завдання, пов'язані з реагуванням на конкретні прояви корупції, а й на довгострокову перспективу, зокрема формування антикорупційної культури, підвищення рівня правосвідомості населення та утвердження принципів доброчесності в публічному управлінні.

Важливою особливістю державної антикорупційної політики є її системний характер. Вона охоплює сукупність взаємопов'язаних законодавчих, організаційних, соціальних, економічних та освітніх заходів, які реалізуються на різних рівнях державної влади. Такий підхід дає змогу розглядати корупцію не як окреме правопорушення, а як складне соціальне явище, що потребує комплексного управлінського впливу та узгоджених дій усіх суб'єктів публічної політики.

Державна політика у сфері протидії корупції має виразний довгостроковий характер. Практика свідчить, що подолання корупції неможливе шляхом одноразових або фрагментарних рішень. Ефективна протидія вимагає реалізації послідовної та стабільної стратегії, яка враховує трансформаційні процеси в державі, зміни політичного й економічного середовища, а також міжнародні зобов'язання України у сфері запобігання корупції.

Ще однією ключовою ознакою є комплексність антикорупційної політики. Вона поєднує заходи превентивного характеру, спрямовані на усунення причин і умов виникнення корупції, із механізмами виявлення, розслідування та покарання корупційних правопорушень. Окрім цього, важливу роль відіграють інструменти стимулювання доброчесної поведінки

посадових осіб, розвиток електронного урядування, підвищення відкритості діяльності органів влади та залучення громадянського суспільства й бізнесу до антикорупційних ініціатив.

Не менш значущою особливістю є принцип пропорційності та ефективності антикорупційних заходів. Державна політика має бути адекватною реальному рівню корупційних загроз і спрямованою на досягнення відчутних результатів. Це передбачає орієнтацію не на формальне виконання законодавчих вимог, а на впровадження практичних механізмів, здатних забезпечити реальні зміни у функціонуванні публічної влади, підвищити довіру громадян до державних інституцій та зменшити корупційні ризики.

Таким чином, державна політика у сфері протидії корупції є багатовимірним та стратегічно орієнтованим напрямом публічного управління, що поєднує цільову спрямованість, системність, довгостроковість, комплексність і результативність як ключові умови її ефективною реалізації.

Державна політика у сфері протидії корупції спрямована на подолання одного з найнебезпечніших соціально-правових явищ, яке негативно впливає на ефективність публічного управління, економічний розвиток держави та рівень довіри громадян до органів влади. Її цілі мають комплексний характер і охоплюють як превентивні, так і правозастосовні та суспільно-орієнтовані напрями.

Першочерговою ціллю державної антикорупційної політики є запобігання корупції. Вона передбачає зниження можливостей виникнення корупційних проявів шляхом упровадження превентивних механізмів, удосконалення адміністративних процедур, мінімізації дискреційних повноважень посадових осіб, розвитку електронного урядування та забезпечення відкритості діяльності органів публічної влади. Саме превентивний підхід розглядається як найбільш ефективний у довгостроковій перспективі.

Важливою складовою цілей державної політики є виявлення та розслідування корупційних правопорушень. Реалізація цієї мети полягає у створенні та забезпеченні ефективного функціонування спеціалізованих антикорупційних інституцій, посиленні спроможності правоохоронних органів, удосконаленні механізмів фінансового контролю та впровадженні сучасних інструментів аналітики і моніторингу корупційних ризиків.

Наступною важливою ціллю є забезпечення невідворотності покарання за вчинення корупційних правопорушень. Державна політика має бути спрямована на реальне застосування норм кримінальної, адміністративної та дисциплінарної відповідальності до осіб, винних у корупційних діяннях. Невідворотність покарання виступає ключовим чинником стримування корупційної поведінки та формування довіри суспільства до правової системи.

Суттєве значення має також формування прозорого та підзвітного публічного управління. Ця ціль передбачає забезпечення відкритості управлінських процесів, доступу громадян до публічної інформації, розвитку механізмів громадської участі та посилення інституційної відповідальності органів влади. Підвищення рівня прозорості та підзвітності сприяє зміцненню демократичних принципів управління та зростанню довіри громадян до державних інститутів.

Окреме місце серед цілей державної антикорупційної політики посідає розвиток антикорупційної культури в суспільстві. Йдеться про формування стійкої нетерпимості до корупції, утвердження цінностей доброчесності, законності та відповідальності, а також активізацію громадського контролю. Реалізація цієї мети здійснюється через освітні програми, інформаційно-просвітницькі кампанії, підтримку інститутів громадянського суспільства та залучення молоді до антикорупційних ініціатив.

Отже, цілі державної політики у сфері протидії корупції є багатовекторними та взаємопов'язаними. Їх досягнення забезпечує створення ефективної системи запобігання та протидії корупції, сприяє зміцненню

правової держави, підвищенню якості публічного управління та сталому розвитку українського суспільства.

Ефективність державної антикорупційної політики значною мірою залежить від дотримання базових принципів, які визначають її зміст, спрямованість і механізми впровадження. Саме принципи виступають методологічною основою формування та реалізації антикорупційних заходів, забезпечують їх узгодженість із конституційними засадами державного управління та міжнародними стандартами доброчесності.

Одним із ключових принципів державної антикорупційної політики є верховенство права. Його сутність полягає у підпорядкуванні всіх посадових осіб єдиним нормам законодавства незалежно від займаної посади чи статусу. Порушення антикорупційного законодавства тягне за собою встановлену законом адміністративну, цивільну або кримінальну відповідальність, що забезпечує рівність усіх перед законом та сприяє утвердженню правової держави.

Важливе місце серед принципів займає відкритість і прозорість діяльності органів публічної влади. Реалізація цього принципу передбачає впровадження механізмів фінансового контролю, зокрема обов'язкового електронного декларування доходів і майна посадових осіб, забезпечення публічного доступу до інформації про державні закупівлі, використання бюджетних коштів та діяльність органів влади. Прозорість управлінських процесів суттєво знижує корупційні ризики та підвищує рівень довіри громадян до державних інституцій.

Не менш значущим є принцип системності та комплексності антикорупційних заходів. Державна політика у цій сфері має ґрунтуватися на взаємопов'язаному застосуванні превентивних, організаційних, правових та контрольних механізмів. Антикорупційні заходи повинні охоплювати весь цикл протидії корупції — від попередження та виявлення корупційних ризиків до розслідування правопорушень і притягнення винних осіб до

відповідальності. Послідовність і узгодженість дій державних органів є необхідною умовою її результативності.

Важливим принципом є участь громадськості у формуванні та реалізації антикорупційної політики. Громадський контроль з боку засобів масової інформації, громадських організацій, аналітичних центрів та активних громадян сприяє підвищенню відкритості діяльності органів влади, виявленню зловживань та мінімізації корупційних проявів. Залучення інститутів громадянського суспільства забезпечує партнерський характер взаємодії держави і суспільства у сфері протидії корупції.

Суттєву роль відіграє принцип відповідальності та підзвітності органів публічної влади. Він передбачає обов'язок посадових осіб звітувати про результати своєї діяльності, нести юридичну й моральну відповідальність за прийняті рішення та дотримуватися стандартів доброчесності. Підзвітність є необхідною передумовою ефективного контролю та попередження зловживань владою.

Окремим принципом державної антикорупційної політики виступає міжнародне співробітництво. Участь України в міжнародних антикорупційних конвенціях Організації Об'єднаних Націй та Ради Європи сприяє гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, запровадженню кращих світових практик і зміцненню інституційної спроможності антикорупційної системи.

Водночас реалізація державної антикорупційної політики ґрунтується на принципі законності, відповідно до якого всі дії органів влади та посадових осіб здійснюються виключно в межах повноважень і на підставі чинного законодавства. Дотримання цього принципу гарантує правову визначеність та недопущення вибіркового правозастосування.

Важливою засадою є також довгострокова спрямованість антикорупційної політики. Протидія корупції не може мати разового характеру, а потребує стратегічного підходу, стабільності інституційних рішень і послідовної реалізації заходів у часовій перспективі.

Отже, принципи державної антикорупційної політики та її реалізації формують цілісну методологічну основу протидії корупції. Їх дотримання забезпечує ефективне функціонування антикорупційної системи, підвищення якості публічного управління та утвердження демократичних цінностей у суспільстві.

Практичне значення державної антикорупційної політики полягає у підвищенні ефективності державного управління шляхом мінімізації корупційних ризиків і раціоналізації управлінських процесів. Її реалізація сприяє формуванню прозорого та передбачуваного середовища, що позитивно впливає на економічний розвиток держави та активізацію інвестиційної діяльності. Важливим результатом антикорупційної політики є зростання рівня довіри громадян до органів публічної влади, а також забезпечення виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері запобігання та протидії корупції.

Державна політика України у сфері протидії корупції є комплексним механізмом, що охоплює правові, організаційні, економічні та соціальні інструменти. Для підвищення ефективності антикорупційної політики необхідно: зміцнювати незалежність і фінансову спроможність антикорупційних органів; посилювати контроль за виконанням норм законодавства; активно залучати громадянське суспільство до процесів моніторингу та прозорості. Розробка комплексної антикорупційної політики, що ґрунтується на міжнародних стандартах та враховує національні особливості, є ключовим фактором зміцнення верховенства права, демократичного управління та економічного розвитку України.

1.2. Нормативно-правова основа антикорупційної політики в Україні

Правове регулювання антикорупційної діяльності в Україні здійснюється на основі Конституції України, міжнародних договорів та національного законодавства.

Конституція України закріплює загальні принципи протидії корупції, зокрема:

- стаття 19 – верховенство права, рівність усіх перед законом, обмеження свавілля.
- стаття 36 – гарантія права громадян на участь у державному управлінні.
- стаття 64 – обов'язок держави забезпечувати прозорість та підзвітність органів влади [13].

Конституційні положення створюють базу для розробки спеціального антикорупційного законодавства.

Вагоме зрушення у розвитку антикорупційного законодавства відбулося після революції гідності у 2014 р. через ухвалення пакету антикорупційних законів – Антикорупційної стратегії на 2014 – 2017 роки, Закону України “Про запобігання корупції” [44, с. 94].

Основою державної антикорупційної політики став Закон України «Про запобігання корупції» [29], ухвалений 2014 року. Це основний закон, що регулює антикорупційні відносини. Закон України «Про запобігання корупції» визначає коло суб'єктів корупційних правопорушень, регламентує порядок декларування доходів, майна та витрат державними службовцями, а також встановлює повноваження контролюючих органів. Зазначений закон передбачає створення Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), закладає систему запобіжних заходів та запровадження електронного декларування, регулює питання конфлікту інтересів і контролює доброчесність посадових осіб через діяльність НАЗК. Закон створює правову

основу для діяльності цього органу та визначає порядок контролю за дотриманням антикорупційних норм.

Крім того, Кримінальний та Адміністративний кодекси України передбачають відповідальність за хабарництво, зловживання владою та інші корупційні діяння. Кримінальний кодекс України встановлює кримінальну відповідальність за корупційні злочини (ст. ст. 364–368, 369, 369-2) [18], зокрема визначають корупційні злочини: хабарництво, зловживання владою, незаконне збагачення, отримання хабаря, легалізацію корупційних доходів.

Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) [11] встановлює адміністративну відповідальність за порушення антикорупційного законодавства (наприклад, неподання декларацій).

Закон України «Про запобігання відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму» [28] із 2014 р. сприяє боротьбі з корупцією через контроль фінансових потоків.

Повноваження Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) у розслідуванні злочинів високопосадовців визначає відповідний Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» [34], ухвалений у 2014 р. Натомість у 2015 р. прийнято Закон «Про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру» (САП), повноваження Вищого антикорупційного суду, який здійснює спеціалізований та незалежний розгляд корупційних гарантує, визначає із 2018 р. Закон України «Про Вищий антикорупційний суд» [25], який розпочав діяльність у 2019 році. Таким чином, законодавчо утворено повний антикорупційний трикутник: НАБУ – САП – ВАКС.

Антикорупційна стратегія України на 2021 – 2025 роки встановлює план дій щодо зменшення корупційних ризиків у державних органах. Метою цієї Антикорупційної стратегії є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. У цій Антикорупційній стратегії корупція розглядається як

ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів [2].

Попередня Антикорупційна стратегія [8] зосереджувалася на пріоритетах, пов'язаних із створенням системи сучасних антикорупційних інструментів (правових інститутів), та розбудові системи антикорупційних органів, що мали забезпечити ефективну реалізацію цих інструментів. Водночас завдяки реалізації інших програмних документів Урядом звужувалися можливості для корупції в окремих секторах через проведення галузевих реформ [2].

Системним документом став Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021 – 2025 роки» [31], який визначає стратегічні напрями державної політики – розвиток доброчесності, цифровізацію процедур, забезпечення прозорості та підзвітності державного управління.

На виконання Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021 – 2025 роки» у 2023 р. затверджено Державну антикорупційну програму на 2023 – 2025 роки [32], що містить 1135 конкретних заходів за участю 85 державних органів.

Етичні стандарти та запобігання конфлікту інтересів для держслужбовців визначає Закон України «Про державну службу» (2015) [26].

Важливим аспектом антикорупційного регулювання є забезпечення прозорості та підзвітності органів влади, що включає обов'язкове оприлюднення інформації про їхню діяльність, державні закупівлі та бюджетні витрати. Таким чином, прозорість та відкритість діяльності органів влади забезпечує Закон України «Про доступ до публічної інформації» [27], регулює фінансування партій та контроль за виборчими витратами Закон України «Про запобігання політичній корупції» (через норми про фінансування політичних партій) [30], а забезпечує правовий захист осіб, які повідомляють про корупційні правопорушення Закон України «Про захист викривачів корупції» (2021) [33].

Підзаконні нормативні акти в Україні відіграють важливу роль у практичному впровадженні антикорупційної політики. Зокрема, постанови Кабінету Міністрів України регламентують конкретні механізми реалізації антикорупційних заходів, наприклад, порядок електронного декларування доходів і майна. Накази та рішення Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) містять методичні рекомендації щодо запобігання корупційним правопорушенням та контролю за дотриманням правил декларування. Крім того, регламенти роботи державних органів визначають внутрішні антикорупційні процедури та правила, забезпечуючи дотримання вимог доброчесності та прозорості у діяльності публічної влади.

Міжнародні зобов'язання України включають Конвенцію ООН проти корупції (2003) Вони зобов'язують державу забезпечувати прозорість, ефективний контроль і криміналізацію корупційних діянь.

Україна реалізує свої міжнародні зобов'язання у сфері боротьби з корупцією шляхом імплементації ряду міжнародних документів і стандартів. Зокрема, Конвенція ООН проти корупції (UNCAC, 2003 р.) [12] та Кримінальну конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією (1999) [17], які ратифіковані у 2006 р. встановлюють загальні принципи запобігання корупційним правопорушенням, криміналізації корупційних діянь, а також механізми міжнародного співробітництва у цій сфері. Конвенції Ради Європи, зокрема механізм GRECO, забезпечують оцінку національної антикорупційної політики та надають рекомендації щодо її удосконалення, зокрема у державному управлінні. Крім того, Україна враховує зобов'язання в рамках Європейського Союзу та Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР), що стосуються підвищення прозорості державних закупівель, запобігання конфлікту інтересів та захисту викривачів корупційних правопорушень. У сукупності ці міжнародні стандарти формують правову та організаційну основу для розвитку ефективної антикорупційної системи в Україні.

Сьогодні усі нормативно-правові акти України, які встановлюють обов'язок електронного декларування, процедуру його виконання та наслідки не виконання поділяють на три групи, а саме: нормативно-правові акти, які визначають сутнісно-процедурну характеристику антикорупційного декларування та його місце в системі права (Закони України «Про державну службу», «Про запобігання корупції»); регулюють функціонування осіб, уповноважених на виконання функцій держави та місцевого самоврядування та визначають обов'язок з декларування елементом їх правового статусу (Закони України «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про місцеві державні адміністрації»); детермінують правомірність дій, пов'язаних з антикорупційним декларуванням (Кодекс України про адміністративні правопорушення та Кримінальний кодекс України) [10, с.154].

У сучасному розвитку нормативно-правової бази антикорупційної діяльності в Україні спостерігаються кілька ключових тенденцій. По-перше, законодавство щодо декларування доходів і майна та забезпечення прозорості поступово вдосконалюється, зокрема шляхом запровадження електронного декларування та автоматизованих систем контролю. По-друге, розширюється захист викривачів корупційних правопорушень через створення механізмів анонімного повідомлення та правового забезпечення їх безпеки. По-третє, відбувається поступова синхронізація національного законодавства з міжнародними стандартами, зокрема практиками Європейського Союзу та рекомендаціями GRECO.

Превентивна складова антикорупційної політики передбачає впровадження внутрішнього контролю у державних органах, розробку етичних кодексів та навчальних програм для державних службовців, застосування антикорупційних стандартів у процедурах державних закупівель, ліцензування та видачі дозволів, а також підвищення правової свідомості населення через інформаційні кампанії та громадські моніторинги.

Контролююча та каральна складова включає проведення аудиту та перевірок у державних органах і комунальних підприємствах, реалізацію системи покарань, що охоплює штрафи, звільнення з посад та кримінальну відповідальність, а також моніторинг ефективності антикорупційних заходів і аналіз корупційних ризиків.

Міжнародна складова передбачає виконання Україною положень міжнародних антикорупційних конвенцій, зокрема Конвенції ООН проти корупції, стандартів GRECO Стандарти GRECO – сукупність антикорупційних принципів, рекомендацій та вимог Ради Європи, спрямованих на запобігання корупції, забезпечення прозорості діяльності органів публічної влади, зміцнення інституційної незалежності та підвищення доброчесності посадових осіб, також рекомендацій ОЕСР. Важливою є також співпраця з міжнародними організаціями у сфері контролю за корупцією, зокрема у державних закупівлях та міжнародних інвестиціях, а також обмін досвідом і інтеграція найкращих практик протидії корупції.

Загалом нормативно-правова база відповідає міжнародним стандартам, зокрема в Україні сформовано сучасну антикорупційну інституційну модель, що базується на повній гармонізації законодавчої бази з європейськими стандартами та принципами належного врядування. Важливим досягненням стало створення незалежних антикорупційних органів, діяльність яких забезпечує систему стримувань і противаг у публічному управлінні. Значний прогрес спостерігається у сфері цифровізації антикорупційної політики, зокрема через впровадження електронного декларування, системи публічних закупівель ProZorro, громадського моніторингу DOZORRO, державної програми «Відновлення», а також використання аналітичних модулів НАЗК. Водночас суттєво зросла роль громадянського суспільства, яке активно долучається до процесів контролю, моніторингу та оцінювання ефективності антикорупційних заходів, що сприяє підвищенню прозорості та підзвітності влади.

Проте проблеми реалізації антикорупційного законодавства залишаються актуальними через: недостатню координацію між антикорупційними органами що знижує ефективність реалізації державної антикорупційної політики; низький рівень суспільної довіри до державних інституцій; обмежене фінансування та вплив політичних чинників на роботу органів. Попри досягнутий прогрес, антикорупційна система України характеризується низкою проблемних аспектів. Суттєвим викликом є затримки у виконанні судових рішень і практичній реалізації вироків у корупційних справах, що негативно впливає на рівень довіри суспільства. Додаткові ризики створює можливий політичний вплив на кадрові призначення у державних інституціях, який може послаблювати принцип незалежності. Окремою проблемою залишається обмежена відкритість частини публічних даних в умовах воєнного стану, що, хоча й об'єктивно зумовлено безпековими потребами, водночас ускладнює здійснення громадського контролю.

1.3. Інституційний механізм реалізації державної антикорупційної політики

Інституційна система протидії корупції в Україні (табл. 1.1) є багаторівневою та включає спеціалізовані органи, що виконують окремі функції у сфері запобігання та розслідування корупційних правопорушень.

– Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) – центральний орган виконавчої влади, що контролює процес декларування, перевіряє конфлікт інтересів, розробляє антикорупційні стратегії та здійснює моніторинг виконання законодавства, реалізує превентивних заходів;

– Національне антикорупційне бюро України (далі – НАБУ) – правоохоронний орган, який розслідує корупційні злочини високопосадовців,

забезпечує досудове розслідування та аналітичну підтримку кримінальних проваджень;

– Вищий антикорупційний суд (далі – ВАКС) – спеціалізований судовий орган, що розглядає справи НАБУ щодо високопосадових осіб, гарантує незалежний і справедливий розгляд справ про корупційні злочини;

– Спеціалізована антикорупційна прокуратура (далі – САП) – здійснює процесуальне керівництво у справах НАБУ та контролює дотримання законності під час досудового розслідування.

Таблиця 1.1

Основні антикорупційні інституції

Інституція	Рік створення	Функції	Нормативна основа
НАЗК	2014	Контроль за деклараціями, запобігання конфлікту інтересів, моніторинг політичних фінансів	Закон «Про запобігання корупції»
НАБУ	2014	Розслідування корупційних злочинів високопосадових осіб	Закон України «Про НАБУ»
САП	2015	Нагляд за досудовим розслідуванням НАБУ, підтримка обвинувачення в суді	Положення про САП Генеральної прокуратури України
ВАКС	2019	Розгляд справ щодо корупційних злочинів	Закон «Про Вищий антикорупційний суд»
Громадські організації та ЗМІ		Громадський контроль, викриття корупції, моніторинг політики	Конституція України, міжнародні зобов'язання

Джерело: [5]

Крім спеціалізованих органів, систему протидії корупції доповнюють:

– Рахункова палата, яка здійснює фінансовий контроль за використанням державних коштів;

- Державна аудиторська служба – проводить ревізії державних органів;
- органи внутрішнього контролю в міністерствах та відомствах;
- громадські організації та ЗМІ, що здійснюють антикорупційний моніторинг.

У сукупності ці інституції формують цілісну державну систему протидії корупції в Україні. Ця система характеризується високим рівнем спеціалізації та розподілом функцій між органами, що дозволяє розмежувати повноваження розслідування, обвинувачення та судового розгляду. Водночас у ній існують проблеми з контролем та підзвітністю: за оцінками експертів, відсутність регулярного аудиту і механізмів зовнішнього нагляду створює ризики неефективності та зловживань. Незважаючи на це, українська антикорупційна інфраструктура є важливим інструментом реалізації державної політики у сфері запобігання корупції та формування прозорої системи управління [43, с. 338 – 339].

У 2022–2025 рр. розвиток інституційної антикорупційної системи характеризувався як позитивними зрушеннями, так і окремими регресивними проявами. Відновлення електронного декларування у грудні 2023 р. та запровадження автозаповнення декларацій у 2024 р. стали важливими кроками для підвищення прозорості та технологічної ефективності. Водночас Європейська комісія наголосила на необхідності скорочення винятків у сфері публічних закупівель під час воєнного стану через ризики для прозорості. Суттєвим інституційним кроком став перший незалежний аудит НАБУ у 2025 році, який засвідчив помірну ефективність бюро та потребу у зміцненні його спроможностей. У 2024 – 2025 рр. також розпочалася реформа АРМА, спрямована на підвищення прозорості управління арештованими активами. Результати роботи НАБУ і САП свідчать про зростання інституційної спроможності: у другому півріччі 2024 р. розпочато 346 розслідувань, до суду передано 49 обвинувальних актів, винесено 54 вироки та відшкодовано понад 700 млн грн. Разом із тим у 2025 р. проявилися ризики політичного тиску на антикорупційні органи. Хоча незалежність інституцій була оперативно

відновлена законодавчими змінами, ситуація засвідчила потребу в додаткових механізмах захисту від політичного втручання.

У Європі та Азії антикорупційні органи зазвичай інтегровані в систему державного управління та підзвітні відповідним інституціям. Натомість щодо українських НАБУ та САП спостерігається «хаос і анархія». Українські антикорупційні структури фактично залишаються без належного контролю, унаслідок цього у цих інституціях допускаються сумнівні рішення. За оцінками критиків, керівництво НАБУ і САП уникає будь-яких форм зовнішнього контролю. Хоча Закон України «Про прокуратуру» передбачає проведення аудиту у САП раз на два роки, однак із 2015 р. такий аудит жодного разу не здійснювався. За словами колишнього прокурора САП Станіслава Броневицького, система стримувань і противаг повинна залишатися дієвою, але сьогодні САП фактично відокремлена від органів прокуратури [43, с. 339].

Твердження про те, що посилення механізмів контролю може призвести до втрати незалежності НАБУ чи САП, на думку опонентів, має маніпулятивний характер. Вони підкреслюють, що в міжнародній практиці відсутні приклади функціонування антикорупційних органів у режимі повної автономії без будь-якої інституційної підзвітності державі. Так, у Франції антикорупційна система є складовою загальної структури органів юстиції та фінансового нагляду; у Сінгапурі антикорупційні інституції входять до системи виконавчої влади та перебувають у підпорядкуванні прем'єр-міністра; у Гонконзі діяльність антикорупційного бюро контролюється спеціальними наглядовими комісіями, до складу яких залучені представники громадськості, фахівці та юристи. З огляду на такий зарубіжний досвід українська модель антикорупційної політики виглядає недостатньо структурованою та такою, що не має чітко визначених процедур підзвітності й контролю.

У звіті Єврокомісії щодо діяльності НАБУ, САП та ВАКС є наступні рекомендації:

- зберегти незалежність антикорупційних органів, зокрема запровадити надійні гарантії від втручання в роботу НАБУ та САП та обходу їхньої виключної юрисдикції у справах про корупцію на високому рівні.

- розширити юрисдикцію та усунути перешкоди для розслідувань НАБУ. Юрисдикція має охопити всі державні посади з високим рівнем ризику. Водночас слід терміново розв'язати проблеми з доступом НАБУ до своєчасних та неупереджених судових експертиз та забезпечити незалежні можливості для прослуховування на практиці. Крім цього, слід посилити ефективність управління внутрішнього контролю та усунення ризиків неналежного розголошення інформації про розслідування.

- НАБУ потрібно більше зосередитися на розслідуваннях, що мають великий вплив;

- посилити автономію САП у розслідуванні діяльності членів парламенту без попереднього схвалення Генерального прокурора;

- підвищити спроможність ВАКС, зокрема збільшити кількість суддів за обов'язкової участі ГРМЕ та розробити комплексну стратегію для підвищення ефективності здійснення правосуддя. Також комісія рекомендувала вилучити положення про автоматичне закриття кримінальних справ через спливу строків досудового розслідування [23].

Отже, упродовж останнього десятиліття в Україні було сформовано комплексну антикорупційну інфраструктуру, що включає спеціалізовані органи із чітким розмежуванням повноважень. НАЗК відповідає за формування та реалізацію антикорупційної політики, фінансовий контроль і моніторинг способу життя посадових осіб. НАБУ здійснює досудове розслідування корупційних злочинів високопосадовців, а САП забезпечує процесуальне керівництво. Розгляд відповідних справ покладено на ВАС, створення якого стало важливим етапом посилення незалежності правосуддя у справах топкорупції.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

2.1. Сучасний стан державної політики у сфері протидії корупції в Україні

Корупція в Україні упродовж тривалого часу залишається однією з найбільш гострих суспільно-політичних проблем, що безпосередньо впливає на ефективність публічного управління, соціально-економічний розвиток держави та рівень довіри громадян до органів влади. Попри проведення системних антикорупційних реформ, проблема збереження корупційних ризиків залишається актуальною як на національному, так і на міжнародному рівнях.

За результатами рейтингу Transparency International — Corruption Perceptions Index (CPI), у 2024 році Україна отримала 35 балів зі 100 можливих і посіла 104-те місце серед 180 країн світу, що на один бал нижче порівняно з 2023 роком (36 балів) [23]. Незважаючи на незначне погіршення показника, у довгостроковій перспективі простежується позитивна динаміка: у 2017 році значення індексу становило 30 балів, а країна перебувала близько 130-го місця у світовому рейтингу.

Оцінки міжнародних організацій засвідчують суперечливий характер розвитку антикорупційної політики. З одного боку, за даними OECD, Україна у 2024 році була визнана лідером серед країн-учасниць Istanbul Anti-Corruption Action Plan, отримавши 91,9 бала зі 100 за рівнем імплементації антикорупційної політики (OECD Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine, 2024). З іншого боку, звіти Європейської комісії та OECD наголошують на фрагментарності статистики корупційних злочинів, дублюванні функцій інституцій, недостатній координації між НАБУ, САП і ВАКС, а також повільності судового розгляду справ.

Європейська комісія у щорічному звіті за 2025 рік відзначила наявність в Україні сформованої законодавчої та інституційної основи протидії корупції, водночас наголосила на необхідності посилення незалежності антикорупційних органів, удосконалення механізмів спеціальної конфіскації активів і забезпечення повної прозорості електронного декларування [23].

Результати соціологічних досліджень демонструють суттєвий розрив між суспільним сприйняттям корупції та фактичним досвідом взаємодії з нею. За даними дослідження НАЗК «Корупція в Україні 2024: пояснення, сприйняття, розповсюдженість», 91,4 % громадян вважають корупцію доволі або дуже поширеним явищем у державі [35]. Водночас лише 18,7 % респондентів зазначили, що протягом року безпосередньо стикалися з корупційними проявами [14].

Подібна тенденція характерна і для бізнес-середовища: 76 % представників бізнесу вважають корупцію серйозною перешкодою для розвитку підприємництва, проте лише 23,2 % фактично мали корупційний досвід у своїй діяльності [42]. Це свідчить про стійке негативне сприйняття корупції як системної загрози за умов поступового скорочення реальних корупційних контактів.

За даними НАЗК, у 2024 р. частка громадян, які безпосередньо стикалися з корупцією, становила близько 18 %, тоді як у 2020 році цей показник перевищував 25 % [14]. Найбільш уразливими до корупційних проявів залишаються будівництво та земельні відносини — 44,1 % серед осіб, які зверталися за відповідними послугами, а також сфери охорони здоров'я та діяльності правоохоронних органів — 28,5 % респондентів [22].

Водночас позитивною тенденцією є істотне скорочення рівня корупційних проявів у центрах надання адміністративних послуг. У 2024 році лише 3,8 % відвідувачів ЦНАП повідомили про корупційний досвід, що майже вдвічі менше порівняно з 2023 роком (8,9 %) [22].

Важливою характеристикою сучасного етапу є зростання суспільної чутливості до проблеми корупції. У 2024 р. вона стала другою за масштабом

загальнонаціональною проблемою: 79,4 % респондентів визнали її дуже серйозною, порівняно з 71,6 % у попередньому році. Майже 60 % громадян зазначили, що корупцію не можна виправдати за жодних обставин, що свідчить про формування культури суспільної нетерпимості до корупційних проявів (Finway).

Становлення та розвиток спеціалізованих антикорупційних інституцій — НАЗК, НАБУ, САП і Вищого антикорупційного суду — сприяли посиленню інституційної спроможності держави, розширенню практики розслідувань і частковому покращенню позицій України у міжнародних рейтингах. Разом із тим статистика НАЗК свідчить, що майже третина суб'єктів декларування подає неповні або несвоєчасні декларації, що актуалізує необхідність посилення фінансового контролю та відповідальності за порушення законодавства.

Попри наявні позитивні зрушення, антикорупційна ситуація в Україні залишається складною. Низький абсолютний показник СРІ – 35 балів зі 100 можливих – свідчить про збереження системних проблем у сфері доброчесності публічного управління та правозастосування. Після помітного зростання індексу у 2023 році (з 33 до 36 балів) у 2024 році позитивна динаміка фактично призупинилася, що експерти Transparency International Ukraine розцінюють як ризик стагнації антикорупційних реформ.

Додаткові виклики пов'язані з політичними чинниками, нестабільністю нормативно-правового середовища, потенційним тиском на незалежність антикорупційних органів, а також із впливом повномасштабної війни. Значні обсяги оборонних закупівель, гуманітарних програм і відновлювальних проєктів істотно підвищують корупційні ризики та водночас ускладнюють ефективний контроль за використанням публічних ресурсів.

Отже, сучасний стан державної політики у сфері протидії корупції в Україні має складний і суперечливий характер. З одного боку, зафіксовано формування розвиненої інституційної системи, зростання суспільної нетерпимості до корупції та поступове зменшення безпосереднього

корупційного досвіду населення. З іншого боку, зберігаються високі корупційні ризики, уповільнення реформаторської динаміки та розрив між нормативними змінами й практикою правозастосування, що потребує подальшого вдосконалення державної антикорупційної політики.

2.2. Аналіз механізмів запобігання та протидії корупції в публічному управлінні

Корупція залишається однією з ключових проблем публічного управління в Україні, що потребує системного та комплексного підходу до її запобігання та протидії. В умовах воєнного стану ефективність антикорупційної політики набуває особливого значення з огляду на масштабні фінансові потоки, процеси відновлення та підвищені ризики зловживань. У цьому контексті провідну роль у формуванні та реалізації превентивних антикорупційних механізмів відіграє НАЗК.

У 2025 р. НАЗК реалізувало антикорупційну політику за сферальним підходом, який передбачає комплексний аналіз окремих сфер державної політики з урахуванням взаємозв'язку між нормативним регулюванням, управлінськими рішеннями та практиками їх застосування. Такий підхід дозволяє не лише ідентифікувати корупційні ризики, а й визначати їх першопричини, прогнозувати можливі наслідки управлінських рішень та формувати системні рекомендації щодо мінімізації ризиків.

У 2025 р. аналітична робота НАЗК охопила соціально-гуманітарну сферу, економіку, правопорядок та безпеку, включно з моніторингом проєктів НПА, антикорупційною експертизою та стратегічним аналізом корупційних ризиків [36]. За результатами експертиз надано сотні рекомендацій, більшість яких враховано, а дослідження виявили системні корупційні ризики у сфері відновлення, лісового господарства, правосуддя та митниці. Особлива увага приділялася підвищенню інституційної спроможності підрозділів, що

координують управління корупційними ризиками. Сферальний підхід дозволяє інтегрувати превентивні антикорупційні запобіжники безпосередньо в державні процеси, підвищуючи прозорість та стійкість управління.

Важливим напрямом діяльності НАЗК залишається фінансовий контроль. У 2025 р. НАЗК завершило 970 повних перевірок декларацій посадовців за ризик-орієнтованим підходом, що дозволило виявити недостовірні відомості на 3,8 млрд грн, ознаки незаконного збагачення на 463,2 млн грн та необґрунтовані активи на понад 129 млн грн. За матеріалами перевірок розпочато 258 кримінальних проваджень, направлено до суду 21 обвинувальний акт, постановлено 12 вироків, ще 38 проваджень перебувають на розгляді [38].

Найбільша кількість порушень зафіксована у деклараціях посадовців органів місцевого самоврядування, правоохоронних органів, державних і комунальних підприємств, судової системи та митної служби. У регіональному розрізі найбільше порушень виявлено у Житомирській, Дніпропетровській, Хмельницькій, Сумській та Рівненській областях, а у м. Києві з 304 перевірених декларацій порушення встановлено майже у кожній третій [38]. Серед найбільш резонансних випадків — приховування активів на десятки мільйонів гривень, зокрема закордонних та оформлених на третіх осіб. Матеріали передано до НАБУ, САП та Національної поліції України.

Окремим інструментом фінансового контролю є моніторинг способу життя суб'єктів декларування. У 2025 р. НАЗК здійснило 247 таких моніторинрів та скерувало до спеціально уповноважених органів 94 матеріали з ознаками набуття необґрунтованих активів та незаконного збагачення на суму понад 1,113 млрд грн. Складено 30 обґрунтованих висновків за ст. 368-5 КК України на понад 814 млн грн [37]. Для порівняння, у 2024 р. було проведено 186 моніторинрів і скеровано 42 матеріали на суму близько 740 млн грн.

На підставі матеріалів НАЗК Спеціалізована антикорупційна прокуратура звернулася до Вищого антикорупційного суду з 33 позовами про

визнання необґрунтованими активів на суму 207 млн грн. У 2025 р. ВАКС задовольнив 14 позовів на понад 65 млн грн, а Апеляційна палата ухвалила сім рішень на понад 37 млн грн. Органи Державної виконавчої служби у 2025 р. виконали три судові рішення, у дохід держави стягнуто понад 8 млн грн (у 2024 р. – близько 2 млн грн) [37]

Значну роль у запобіганні корупції відіграють спеціальні перевірки кандидатів на посади публічної служби. У 2025 р. НАЗК опрацювало майже 16,7 тис. відповідних запитів. У деклараціях 1272 кандидатів виявлено ознаки недостовірних відомостей на суму 3,55 млрд грн, унаслідок чого 219 кандидатам було відмовлено у призначенні на посаду [39]. Відновлення спеціальних перевірок у 2023 р. суттєво ускладнило кадрові процедури, однак станом на 2025 р. основні негативні наслідки було подолано.

НАЗК також забезпечує контроль за своєчасним поданням декларацій. У 2025 р. агентством направлено 129 матеріалів для досудового розслідування за ст. 366-3 КК України, складено 248 адміністративних протоколів за ст. 172-6 КУпАП та передано до Національної поліції інформацію щодо 10,9 тис. декларантів [39]. Під час кампанії декларування 2024 р. зафіксовано понад 11 тис. випадків неподання або несвоєчасного подання декларацій. У 2024 р. також відновлено повний публічний доступ до Єдиного державного реєстру декларацій та запущено платформу моніторингу реалізації державної антикорупційної політики.

Важливим напрямом превенції стала перевірка фінансової звітності політичних партій. У 2024 р. після майже чотирирічної перерви було відновлено подання партійної звітності. НАЗК перевірило понад 1700 звітів центральних організацій політичних партій; порушення виявлено у 689 звітах, з яких у 212 зафіксовано фінансові порушення [39].

За даними НАБУ, упродовж 2017–2023 рр. розпочато понад 600 кримінальних проваджень щодо високопосадовців, однак лише близько 40 % із них завершилися обвинувальними вироками. Статистика корупційних правопорушень у 2023–2024 рр. наведена у таблиці 2.2 та свідчить про

зростання кількості справ, що доходять до суду, і підвищення відсотка засуджень, проте збереження проблеми «вузького горла» на етапі правозастосування.

Таблиця 2.2

Статистика корупційних правопорушень в Україні

Показник	Дані	Коментар
Кількість корупційних та пов'язаних з корупцією кримінальних правопорушень у 2023 р.	Майже 11 000 справ, із яких понад 7 200 – тяжкі та особливо тяжкі.	Значний обсяг; активізація правозастосування
Відсоток справ, скерованих до суду у 2023 р.	~39 % (≈ 4 290 справ)	Проблема «бутилка-горла» — не всі справи доходять до суду.
Кількість засуджених за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення у 2023 р.	Більше ніж 1 500 осіб – зростання на ~40 % порівняно з 2021–2022 рр.	Позитивна динаміка, але абсолютні цифри ще не є великі.
Вироки у справах про корупцію у 2024 р.	Засуджено 2 195 осіб, або майже 80 % усіх обвинувачених.	Високий відсоток засудження — означає, що більшість справ, які доходять до суду, завершуються вироком.
Рівень засудження корупції – порівняння	У 2024 р. – ~58 % (проти ~43 % у 2017 р.).	Поступове покращення показника, але все ще є значний простір для зростання.
Корупційні злочини на держпідприємствах	Понад 100 кримінальних проваджень у сфері держпідприємств станом на останні роки; збитки, за оцінками, понад 20 млрд. грн.	Великий ризик корупції серед підприємств державної форми власності.
Підозрювані народні депутати (чинні та колишні) з 2016 по 2025 р. у провадженнях Національне антикорупційне бюро України	71 депутат про підозру, з них 42 – за період 2022–2025 рр.	Позитивна тенденція – збільшення уваги до високопосадовців, проте абсолютна кількість залишається невеликою.

Загалом у 2025 р. органи Державної виконавчої служби виконали три судові рішення - в дохід держави стягнуто понад 8 млн гривень. Натомість у

2024 р. було виконано лише одне судове рішення, за яким стягнуто близько 2 млн гривень [37].

Аналіз даних судової та правоохоронної статистики засвідчує поступове підвищення результативності діяльності антикорупційних інституцій у сфері притягнення винних осіб до юридичної відповідальності. Згідно з інформацією Національного агентства з питань запобігання корупції, у 2024 році за корупційні та пов'язані з корупцією кримінальні правопорушення було засуджено 2 195 осіб, що становить близько 80 % від загальної кількості обвинувачених у відповідних провадженнях. Така тенденція вказує на покращення якості досудового розслідування та зростання ефективності судового розгляду справ зазначеної категорії.

Разом із тим рівень кримінальної відповідальності у справах так званої «великої корупції» залишається суттєво нижчим. Упродовж 2024 року за результатами розгляду топкорупційних проваджень у Вищому антикорупційному суді реальні строки позбавлення волі було призначено лише 17 особам.

Дані свідчать про поступове підвищення ефективності правозастосування: зростає кількість кримінальних проваджень та відсоток обвинувальних вироків, проте залишається диспропорція між загальною кількістю порушень та реальною відповідальністю. Особливо проблемною є «велика корупція» та корупційні правопорушення на державних підприємствах.

Однак, корупція продовжує залишатися на другому місці серед основних проблем в Україні після збройної агресії росії. В цьому за підсумками 2024 р. переконані 79,4% громадян і 76% представників бізнесу. Водночас попри те, що 9 з 10 українців вважають корупцію поширеною проблемою, частка тих, хто реально стикався з корупційними проявами за минулий рік, склала 18,7% громадян і 23,2% представників бізнесу. Про це свідчать результати загальнонаціонального соціологічного дослідження «Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність», яке провела соціологічна компанія Info

Sapiens на замовлення Національного агентства з питань запобігання корупції [14]. Найбільш корупційно вразливими залишаються сфери будівництва, земельних відносин, охорони здоров'я, митниці та діяльності правоохоронних органів.

У 2026 р. НАЗК планує посилити контроль за майновим станом і доходами посадовців у рамках зобов'язань України перед МВФ, що є умовою подальшої міжнародної фінансової підтримки. Пріоритетом роботи Управління стане виявлення необґрунтованих активів та передача матеріалів до САП для можливого звернення до суду з позовом про їх цивільну конфіскацію. Водночас проблемою залишається виявлення необґрунтованих активів у іноземних юрисдикціях через обмежений доступ до інформації про закордонні рахунки та активи посадовців і членів їхніх сімей, що ускладнюється відсутністю національного механізму обміну даними та міжнародними обмеженнями.

За кампанію декларування 2024 р. зафіксовано понад 11 тис. випадків неподання або несвоєчасного подання декларацій. НАЗК у 2024 р. розширило функціонал Єдиного державного реєстру декларацій та відновило повний публічний доступ, запущено платформу моніторингу антикорупційної політики.

Аналіз механізмів запобігання та протидії корупції в Україні демонструють покращення ефективності: зростає кількість перевірок, кримінальних проваджень та судових вироків. Водночас зберігається дисбаланс між масштабом корупційних ризиків і реальною відповідальністю, особливо у «великій корупції» та державних підприємствах. Подальше посилення координації, інституційної спроможності та доступу до інформації про активи високопосадовців є ключовим завданням для підвищення результативності антикорупційної політики.

Зазначені факти підтверджують, що механізми запобігання та протидії корупції функціонують активніше, ніж у попередні роки, і демонструють певне підвищення ефективності правозастосування. Проте недостатня кількість

реальних вироків та обмежений доступ до інформації про активи високопосадовців зменшують превентивний ефект антикорупційної політики. Подальше посилення інституційної спроможності та координації антикорупційних органів залишається ключовим завданням для підвищення прозорості та доброчесності державного управління.

Загалом аналіз механізмів запобігання та протидії корупції свідчить про активізацію превентивних і контрольних інструментів, зростання кількості перевірок, кримінальних проваджень та судових рішень. Водночас зберігається суттєвий дисбаланс між масштабами корупційних ризиків і реальною відповідальністю, особливо у справах «великої корупції» та на державних підприємствах. Це зумовлює необхідність подальшого посилення інституційної спроможності антикорупційних органів, удосконалення координації між ними та розширення доступу до інформації про активи високопосадовців, зокрема в іноземних юрисдикціях.

2.3. Проблеми реалізації антикорупційної політики та їхній вплив на ефективність державного управління

Реалізація антикорупційної політики в Україні стикається з низкою системних проблем, які значно впливають на ефективність державного управління. Однією з ключових проблем є інституційна нестабільність. Незважаючи на створення незалежних антикорупційних органів, рівень кадрової ротації у секторі залишається високим. Часті зміни керівництва та затягування конкурсних процедур, зокрема у НАБУ та САП у 2020–2023 роках, знижують сталість реалізації політики та ускладнюють накопичення експертного досвіду.

Ще одним викликом є недостатня координація між органами влади. OECD у п'ятому раунді моніторингу відзначила, що існуюча система збору статистики щодо корупційних правопорушень не є уніфікованою: деякі

відомства ведуть окрему звітність, що унеможливило повну оцінку масштабів проблеми (OECD, 2024).

Військові умови також створюють додаткові ризики. Після початку повномасштабної агресії Російської Федерації корупційні ризики в оборонному секторі значно зросли. Закупівлі, логістика та надання гуманітарної допомоги часто здійснюються у закритому режимі, що відкриває потенційні можливості для зловживань. У відповідь на ці виклики НАЗК у 2024 р. розробило Стратегію доброчесності у секторі безпеки й оборони (nazk.gov.ua).

Проблемою залишається і неповнота статистичних даних. Хоча ст. 18-3 Закону «Про запобігання корупції» передбачає створення централізованої системи збору даних, механізм реалізовано лише частково. Зокрема, інформація про кількість вироків чи конфіскацій не завжди є доступною (dap.nazk.gov.ua), що ускладнює оцінку ефективності антикорупційних заходів.

Нарешті, важливе значення має суспільно-психологічний аспект. Високе сприйняття корупції серед населення, навіть за наявності реальних реформ, формує недовіру до держави. За даними OECD (2024), 92 % громадян вважають корупцію ключовою проблемою, що знижує легітимність державного управління та ускладнює впровадження реформ.

Корупція суттєво впливає на ефективність державного управління, знижуючи прозорість управлінських процесів та сприяючи неефективному використанню бюджетних коштів. Вона підриває довіру громадян до державних інститутів, гальмує процес реформування публічної служби та демотивує доброчесних державних службовців. Особливо критичним є недостатній контроль у сфері оборонних закупівель, що створює репутаційні ризики для міжнародного іміджу України та може ускладнити подальшу інтеграцію до Європейського Союзу. Крім того, корупційні ризики негативно впливають на інвестиційний клімат, адже, за даними опитування Європейської

Бізнес Асоціації (2024), 46 % підприємців вважають корупцію головною перешкодою для ведення бізнесу в Україні.

Україна створила комплексну інституційну та правову базу боротьби з корупцією, яка відповідає міжнародним стандартам (OECD, GRECO, ЄС). Результати останніх років демонструють реальний прогрес: покращення індексу СРІ, зниження фактичного рівня корупційних практик, розвиток цифрових інструментів прозорості. Водночас, високий рівень сприйняття корупції серед населення залишається проблемою, що знижує ефективність управління і довіру до держави. Ключові виклики – це неповна реалізація законів, фрагментарність статистики, воєнні обмеження, низька швидкість судових процесів. Для підвищення ефективності державного управління необхідно: завершити створення єдиної системи моніторингу антикорупційних показників; гарантувати фінансову та кадрову незалежність НАЗК, НАБУ, САП, ВАКС; забезпечити відкритість публічних реєстрів.

Важливим чинником підвищення антикорупційної ефективності стало впровадження цифрових інструментів прозорості. Система електронного декларування, електронні публічні закупівлі ProZorro, аналітичні модулі ризик-індикаторів, реєстри бенефіціарних власників і механізми громадського контролю істотно зменшили можливості для зловживань у сфері використання бюджетних коштів. Саме цифровізація стала одним із найбільш результативних напрямів протидії корупції, оскільки обмежила людський фактор і підвищила відкритість державних процесів.

Попри значні досягнення, антикорупційна система України залишається вразливою до політичних коливань. Спроби обмеження незалежності антикорупційних органів, що періодично виникають у законодавчому полі, негативно впливають на довіру суспільства та міжнародних партнерів. Це свідчить про те, що інституційна спроможність ще не повністю підкріплена сталою політичною культурою доброчесності.

Особливу роль у забезпеченні антикорупційної ефективності відіграє громадянське суспільство. Активна діяльність антикорупційних громадських

організацій, журналістські розслідування та постійний громадський моніторинг значною мірою компенсують недоліки державного контролю та залишаються одним із ключових факторів тиску на владу з метою збереження реформ.

Загалом антикорупційна ефективність України характеризується поєднанням суттєвого нормативно-інституційного прогресу та обмежених результатів практичного правозастосування. Держава створила сучасну модель протидії корупції, що відповідає стандартам Європейського Союзу, однак її результативність значною мірою залежить від завершення судової реформи, стабільності політичної підтримки антикорупційних органів і послідовного виконання міжнародних зобов'язань. Подальше зміцнення антикорупційної політики є необхідною передумовою демократичного розвитку країни, післявоєнного відновлення та успішної інтеграції України до Європейського Союзу.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід формування та реалізації антикорупційної політики та можливості його використання в Україні

У сучасному світі боротьба з корупцією є одним із ключових елементів системи забезпечення верховенства права, стабільності управління та сталого розвитку. Країни Європейського Союзу, а також держави з успішним антикорупційним досвідом (зокрема, Сінгапур, Естонія, Данія, Швеція) продемонстрували, що успішна протидія корупції можлива лише за умови комплексності підходу: поєднання законодавчих, інституційних, цифрових і суспільно-освітніх механізмів.

Європейські держави загалом сповідують принципи верховенства права, прозорості, підзвітності та етичної поведінки посадових осіб. Ефективність антикорупційної політики у більшості країн Європи зумовлена не лише суворістю покарання за корупційні правопорушення, а насамперед – високим рівнем інституційної довіри, політичної культури та професіоналізму державної служби.

Данія і Швеція традиційно входять до трійки лідерів у Індексі сприйняття корупції (CPI) Transparency International. У 2024 р. Данія посіла 1-ше місце, Швеція – 3-тє. Їхній досвід визнано найуспішнішим прикладом формування «культури доброчесності» та ефективного запобігання корупції.

Антикорупційна модель Данії вирізняється інтегрованим підходом до запобігання корупції, коли протидія цьому явищу є складовою діяльності всіх державних інституцій, а окремого антикорупційного агентства в країні немає. Координаційну роль у забезпеченні доброчесності виконує Державний департамент юстиції, тоді як Національна поліція та державна прокуратура займаються розслідуванням корупційних злочинів. Контроль за фінансовою

дисципліною здійснює Рахункова палата (Rigsrevisionen), яка проводить аудит діяльності державних органів.

Таблиця 3.1

**Міжнародний досвід
формування та реалізації антикорупційної політики**

Країна	Інституційний механізм	Основні принципи	Превентивні/ допоміжні заходи	Результати та ефективність
Данія	Державний департамент юстиції, Національна поліція, прокуратура, Рахункова палата	Високі стандарти держслужби, прозорість рішень, низька бюрократія, громадський контроль	Кодекси етики, відкриті бюджети, цифрові реєстри, доступ медіа до інформації	Стабільна, прозора державна служба, високий рівень довіри громадян
Швеція	Нац. антикорупційне підрозділ прокуратури, Омбудсман, Національна аудиторська служба	Принцип публічності, етична культура, децентралізація, високий громадський контроль	Електронні реєстри, прозорі держзакупівлі, доступ до документів	Висока соціальна довіра, прозорість, мінімальні корупційні ризики
Естонія	Державна прокуратура, поліція та прикордонна служба, Служба аудиту, Міністерство юстиції	Максимальна цифровізація, прозорість, високі стандарти держслужби	Електронні закупівлі, декларації доходів, відкриті дані, освітні програми	Зменшення корупційних злочинів, високий рівень довіри населення (>70%)
Польща	АВВ, Національна прокуратура, Агентство державного аудиту (NIK), Національна комісія з етики	Прозорість, інституційна боротьба, контроль над службовцями	Декларації доходів, електронні закупівлі (ePUAP), освітні програми	Середній рівень корупції (CPI = 56), активне громадське залучення
Литва	Комісія з контролю держслужбовців, Агентство внутрішньої безпеки, судова система, Національна рада з антикорупційної політики	Цифровізація, прозорість, превентивні заходи	Електронні декларації, прозорі закупівлі, освітні кампанії, залучення ЗМІ	CPI = 61, високий рівень цифрової прозорості, акцент на превентивній доброчесності
Сінгапур	СРІВ (підпорядковується прем'єру), судова система, державна служба	Нульова толерантність, прозорість фінансів, високі стандарти держслужби	Жорсткі покарання, електронний контроль, превентивні програми, етична освіта	CPI = 85, лідер серед найменш корумпованих країн, >80% довіри населення

Серед превентивних механізмів, що забезпечують високий рівень доброчесності, ключове значення мають високі стандарти державної служби. До них належить конкурсний відбір державних службовців, їхня професійна підготовка, а також дотримання чіткого кодексу етики. Значну роль відіграє прозорість управлінських рішень, що забезпечується відкритістю інформації, обов'язковим оприлюдненням бюджетів та витрат, а також низьким рівнем бюрократії, досягнутим завдяки цифровізації адміністративних послуг, включаючи електронні підписи та відкриті реєстри. Крім того, суттєвим чинником запобігання корупції є сильна журналістика та активний громадський контроль, коли медіа мають повний доступ до офіційної інформації відповідно до закону про свободу інформації.

Правова база Данії передбачає чітке визначення корупційних діянь у Кримінальному кодексі, зокрема хабарництва, підкупу та зловживання владою. За вчинення таких правопорушень передбачене реальне покарання, включно з позбавленням волі, обмеженням права обіймати державні посади та обов'язком відшкодувати завдані збитки.

Антикорупційна модель Швеції базується на принципах довіри до громадянина та максимальної відкритості влади, що визначає високий рівень прозорості й підзвітності державних інститутів. Система протидії корупції включає низку ключових суб'єктів. Зокрема, Національне антикорупційне підрозділ прокуратури (National Anti-Corruption Unit) займається розслідуванням корупційних злочинів, Омбудсман (Justitieombudsmannen) здійснює контроль за діями посадовців, а Національна аудиторська служба (Riksrevisionen) відповідає за фінансовий нагляд і аудит діяльності державних органів.

Суттєвим елементом шведської моделі є принцип публічності («Offentlighetsprincipen»), що гарантує кожному громадянину право на доступ до будь-якого офіційного документа державного органу. Важливу роль відіграє етична культура державної служби, яка формується ще з XIX століття та спрямована на виховання відповідальності перед суспільством.

Децентралізація управління, коли більшість рішень ухвалюється на місцевому рівні, сприяє мінімізації концентрації влади, а високий рівень соціальної довіри та активний громадський контроль забезпечують ефективне запобігання зловживанням.

Цифрові інструменти прозорості також відіграють ключову роль у шведській системі. Використання електронних реєстрів власності, державних закупівель і судових рішень унеможлиблює приховування конфліктів інтересів і значно підвищує ефективність контролю за діяльністю державних органів.

Досвід Данії та Швеції свідчить про те, що ефективна протидія корупції базується не лише на каральних заходах, а насамперед на формуванні прозорої системи управління, високих етичних стандартах і активному громадському контролю. Впровадження подібних підходів в Україні може значно підвищити ефективність державного управління та довіру суспільства до влади.

Одним із важливих напрямів є формування культури доброчесності серед державних службовців, що досягається через освітні програми, професійні тренінги та дотримання кодексів поведінки. Значне значення має розвиток прозорості державного управління, зокрема впровадження принципу «максимальної публічності», аналогічного шведському «Offentlighetsprincipen», який гарантує відкритий доступ до офіційної інформації для громадян.

Також важливим є посилення громадського контролю, що передбачає створення гарантій для журналістів і громадських активістів, а також розширення доступу до публічної інформації. На державному рівні ефективним є підхід до інтеграції антикорупційних механізмів у всі сфери діяльності органів влади, що унеможлиблює надмірне створення спеціалізованих структур.

Не менш значущим є підвищення цифрової відкритості, яке включає повну електронізацію державних закупівель, податкових декларацій та публічних реєстрів, що мінімізує можливості для зловживань. Крім того, доцільним є реформування системи державної служби, що передбачає

конкурсність при призначенні на посади, стабільну заробітну плату та зменшення політичного впливу на кадрові рішення.

Для України особливо актуальним є запровадження скандинавського підходу до публічності як норми, формування антикорупційної культури з раннього віку, забезпечення інституційної синергії через інтеграцію механізмів контролю в кожному державному органі, а також розвиток цифрової доброчесності шляхом автоматизації ключових процесів, що усуває людський фактор і зменшує ризики корупційних проявів. Запозичення досвіду Данії та Швеції дозволяє Україні створити ефективну систему запобігання корупції, орієнтовану на прозорість, доброчесність та активну участь громадянського суспільства.

Естонія є однією з найуспішніших країн Східної Європи у протидії корупції. За даними Transparency International у 2024 р. вона посіла 13-те місце у Індексі сприйняття корупції (CPI = 74/100), що свідчить про низький рівень корупції. Успіх Естонії пояснюється поєднанням високого рівня цифровізації державного управління, прозорості, ефективного контролю та формування правової культури серед громадян і посадовців.

Антикорупційний механізм в Естонії не передбачає наявності окремого агентства, однак функції контролю та запобігання корупції розподілені між кількома інституціями. Державна прокуратура відповідає за розслідування корупційних правопорушень, поліція та прикордонна служба займаються їх попередженням, Служба державного аудиту здійснює контроль за фінансовою дисципліною та ефективністю використання бюджетних коштів, а Міністерство юстиції координує політику запобігання корупції та готує відповідні законодавчі ініціативи.

Серед основних принципів естонської антикорупційної політики ключове місце займає максимальна цифровізація державних послуг. Більшість процесів, включаючи державні закупівлі та декларування доходів і майна, здійснюються через електронні платформи, що мінімізує прямий контакт чиновника з громадянином. Важливим елементом є прозорість та доступність

інформації: закон про публічну інформацію гарантує швидкий і безкоштовний доступ до даних державних органів, зокрема щодо тендерів і субсидій.

Також значну роль відіграють високі стандарти державної служби, що включають чіткий кодекс етики, обов'язкове декларування доходів та конфліктів інтересів, а також прозорі конкурсні процедури призначення на посади. Системна профілактика корупції через освіту та формування культури доброчесності реалізується через антикорупційні програми у школах та вищих навчальних закладах, а також підвищення обізнаності громадян щодо наслідків корупційних проявів.

Результатом таких заходів стало значне зниження корупційних злочинів за останнє десятиліття, особливо у сфері державних закупівель, а також високий рівень довіри населення до державних інститутів — понад 70 % громадян визнають державні органи надійними та підзвітними. Естонська модель демонструє, що цифровізація та відкриті дані є ключовими чинниками мінімізації корупції та підвищення ефективності управління.

Досвід Естонії свідчить, що ефективна боротьба з корупцією можлива без створення великої кількості спеціалізованих органів, якщо держава забезпечує цифрову прозорість, високі стандарти етики та доброчесності, а також підтримує довіру громадян до інституцій.

Серед ключових напрямів адаптації естонського досвіду для України можна виділити електронізацію державного управління та послуг, зокрема впровадження системи електронних закупівель, цифрових декларацій і відкритих реєстрів. Важливим є підвищення прозорості та підзвітності органів влади через розширення доступу громадян до інформації про бюджети, тендери та витрати державних органів.

Також доцільним є формування культури доброчесності, яке реалізується через освітні програми для державних службовців та населення, а інтеграція антикорупційних механізмів у всі державні органи дозволяє уникнути надмірного розростання окремих структур. Для України особливо актуальним є поєднання цифровізації, прозорості та профілактичної освіти громадян, що

може суттєво знизити корупційні ризики та підвищити ефективність державного управління.

Польща, як держава-член ЄС, веде активну боротьбу з корупцією, орієнтуючись на інституційну протидію, прозорість державних закупівель та контроль за діяльністю службовців. За даними Transparency International у 2024 році Індекс сприйняття корупції для Польщі становив 56/100, що свідчить про середній рівень корупції.

Інституційний механізм Польщі включає Агентство внутрішньої безпеки (ABW), що займається розслідуванням корупційних злочинів у державних установах, Національну прокуратуру – для кримінального переслідування корупціонерів, Агентство державного аудиту (NIK) – для контролю фінансової дисципліни та ефективності витрат, а також Національну комісію з питань етики державних службовців, що слідкує за дотриманням етичних норм.

Серед превентивних заходів у Польщі застосовують обов'язкове декларування доходів і майна, прозорі процедури державних закупівель та конкурсів на посади, а також освітні програми для службовців щодо етики та запобігання конфлікту інтересів. Особливістю польської моделі є активне використання електронних закупівель (ePUAP) та високий рівень залучення громадянського суспільства через онлайн-платформи для контролю за діяльністю державних органів.

Литва є прикладом успішної боротьби з корупцією у Східній Європі. За даними Transparency International у 2024 році CPI для Литви становив 61/100. Основними чинниками успіху є розвинена законодавча база, цифровізація державних послуг та діяльність незалежних антикорупційних інституцій.

Інституційний механізм включає Комісію з контролю за державними службовцями, яка відповідає за декларації та контроль конфлікту інтересів; Агентство внутрішньої безпеки, що розслідує корупційні злочини; судову систему, яка розглядає справи про корупцію; а також Національну раду з антикорупційної політики, яка здійснює стратегічне планування антикорупційних заходів.

До превентивних заходів належать обов'язкове електронне декларування доходів і майна, прозорі державні закупівлі через електронну систему, освітні кампанії для громадян щодо наслідків корупції та активне залучення ЗМІ і громадських організацій до моніторингу діяльності державних органів. Особливістю литовської моделі є високий рівень цифрової прозорості та сильний акцент на превентивній роботі й формуванні культури доброчесності серед службовців.

Досвід Польщі та Литви демонструє, що успішна антикорупційна політика ґрунтується на поєднанні цифровізації, прозорості, превентивних заходів та незалежного контролю. Для України особливо актуальними є інтеграція електронних систем контролю, обов'язкове декларування доходів та конфлікту інтересів, розвиток громадського контролю й відкритих даних, а також освітні програми для підвищення етичної культури державних службовців.

Сінгапур є одним із найуспішніших прикладів антикорупційної трансформації. За даними Transparency International у 2024 році країна посіла 4-е місце у Індексі сприйняття корупції (CPI = 85/100). Успіх пояснюється жорсткою правовою системою, централізованим контролем над державними службовцями та активним превентивним підходом, зокрема принципом нульової толерантності до корупції.

Головним органом протидії корупції є Сінгапурська комісія з боротьби з корупцією (Corrupt Practices Investigation Bureau – CPIB), яка підпорядковується безпосередньо прем'єр-міністру, що гарантує незалежність і оперативність. CPIB розслідує корупційні правопорушення у державному та приватному секторах, веде превентивну роботу і освітні програми для органів влади та держслужбовців. Додатково важливу роль відіграє система правосуддя з суворими санкціями та високі стандарти державної служби: обов'язкове декларування доходів, суворі правила щодо конфлікту інтересів і ретельний відбір кадрів.

Основні принципи сінгапурської антикорупційної політики включають жорсткі покарання за хабарництво, прозорість і контроль державних фінансів, високі стандарти держслужби та системну превентивну роботу, спрямовану на формування культури доброчесності. Модель Сінгапуру забезпечує високу довіру населення до державних органів (понад 80 %), стабільну економіку та інвестиційно привабливе середовище. Адаптація досвіду Сінгапуру та інших країн передбачає:

- запровадження нульової толерантності до корупції та чіткої відповідальності для всіх посадовців;
- централізований контроль і підвищення незалежності антикорупційних органів, зокрема НАБУ та НАЗК;
- превентивну роботу та формування культури доброчесності через освіту та етичні стандарти;
- прозорість державних фінансів та використання електронних систем контролю;
- підвищення оплати праці держслужбовців при одночасному суворому контролі доходів;
- цифровізацію державних послуг для мінімізації прямого контакту «людина–чиновник».

Основними орієнтирами вдосконалення антикорупційної політики в Україні є зміцнення незалежності спеціалізованих органів, підвищення ефективності інституційного контролю, цифровізація публічних сервісів, розширення взаємодії із громадянським суспільством та формування культури неприйняття корупції. Реалізація цих напрямів сприятиме не лише наближенню України до міжнародних стандартів, а й посиленню довіри громадян до державних інституцій [20, с. 127].

Для України ключовим є впровадження інтегрованої платформи обміну даними між антикорупційними органами, підвищення незалежності контролюючих інституцій, розвиток освітніх програм із формування

добросовісності, стимулювання держслужбовців через гідну оплату праці та повна цифровізація адміністративних процесів.

3.2. Шляхи підвищення ефективності державної антикорупційної політики

Цифрова трансформація є ключовим чинником ефективності сучасної антикорупційної політики. Згідно з Концепцією цифровізації антикорупційних процесів НАЗК (2022), метою є створення єдиної аналітичної екосистеми для автоматичного моніторингу ризиків, декларацій та звітів. До 2025 р. було передбачено запровадження таких елементів: єдиного реєстру антикорупційних ризиків, аналітичної системи «Антикорупційний хаб», що інтегрує дані НАБУ, САП і ВАКС, системи автоматичного виявлення конфліктів інтересів на базі штучного інтелекту, а також електронної взаємодії між державними реєстрами – податковим, майновим, корпоративним тощо. Такі інструменти вже довели свою ефективність у країнах Балтії, де впровадження штучного інтелекту для виявлення ризиків скоротило кількість «ручних» перевірок на 40 % (OECD, 2024).

Прозорість державної інформації є базовим принципом антикорупційної політики. Закон України «Про доступ до публічної інформації» (2011) створив правову основу для відкриття державних даних, проте її повноцінна реалізація потребує постійного оновлення баз і зручного доступу до них. Серед ефективних інструментів – електронна система публічних закупівель ProZorro, що з 2016 р. зекономила понад 260 млрд грн, громадський модуль моніторингу DOZORRO та сервіси аналітики OpenDataBot і YouControl, які дозволяють відстежувати можливі конфлікти інтересів. Водночас частина державних баз, наприклад реєстр судових рішень або декларації військових чиновників, залишається частково закритою через воєнні обмеження, що потребує встановлення чітких критеріїв доступу для балансу між безпекою та прозорістю.

Посилення громадського контролю є ключовим елементом ефективної антикорупційної системи. За оцінками Council of Europe (2024 р.), залучення громадськості до моніторингу державних рішень дозволяє знизити ризики зловживань на 25–30 %. В Україні функціонують численні громадські платформи, зокрема Transparency International Ukraine, Центр протидії корупції та StateWatch, які здійснюють контроль за публічними закупівлями, бюджетами територіальних громад і діяльністю державних органів.

Розширення громадського контролю передбачає кілька основних напрямів. По-перше, участь громадськості у формуванні антикорупційних рад при міністерствах та центральних органах виконавчої влади. Ці ради є дорадчими органами, до складу яких входять експерти, представники громадських організацій, журналісти та активісти. Вони забезпечують залучення громадськості до формування політики, оцінки корупційних ризиків і контролю за реалізацією антикорупційних програм. Основними функціями рад є надання рекомендацій щодо заходів протидії корупції, моніторинг ефективності впроваджених рішень та забезпечення прозорості внутрішніх стандартів антикорупційної діяльності. Перевагами цього механізму є підвищення довіри населення до державних рішень, використання експертного потенціалу громадських організацій та можливість раннього виявлення корупційних ризиків на рівні міністерств.

По-друге, розвиток платформ зворотного зв'язку, які дозволяють громадянам повідомляти про корупційні порушення та надавати пропозиції щодо вдосконалення роботи органів влади. До таких інструментів відносяться електронні петиції, які дозволяють подавати офіційні запити до органів влади, та чат-боти для анонімного повідомлення про корупційні випадки. Використання таких сервісів забезпечує прямий канал взаємодії громадян із державними органами, сприяє прозорості і підзвітності влади, а також прискорює обробку інформації про можливі порушення. Загалом поєднання антикорупційних рад та цифрових платформ взаємодії громадськості створює

ефективну систему громадського контролю, що підвищує прозорість, оперативність і ефективність антикорупційної політики в Україні.

Система громадського контролю є важливим елементом антикорупційної політики, що сприяє підвищенню прозорості та підзвітності державних органів. Одним із основних інструментів у цьому напрямі є електронні петиції, які дозволяють громадянам подавати офіційні запити до органів влади щодо конкретних проблем, зокрема пов'язаних із корупцією. Механізм їх роботи передбачає створення петиції на спеціальній платформі, збір необхідної кількості підписів громадян протягом визначеного часу та обов'язковий розгляд органом влади, якщо встановлений поріг підтримки досягнуто. Електронні петиції забезпечують прямий канал впливу громадян на прийняття рішень і можуть слугувати джерелом ініціатив для законодавчих змін.

Ще одним сучасним механізмом взаємодії громадськості з владою є чат-боти для повідомлень про корупцію. Вони дозволяють анонімно надсилати інформацію про корупційні випадки через месенджери або веб-портали. Повідомлення автоматично фіксуються, структуруються та передаються до відповідних органів, при цьому користувач може відстежувати статус розгляду, не розкриваючи свою особу. Використання чат-ботів забезпечує безпеку для викривачів, прискорює передачу інформації та формує оперативний зворотний зв'язок між громадянами та органами влади.

Додатковим інструментом є державне фінансування програм громадського моніторингу та розслідувань, яке підтримує незалежні ініціативи, що перевіряють ефективність діяльності державних органів та виявляють факти корупції. Фінансування спрямовується на проведення аналітичних досліджень, організацію громадських розслідувань і реалізацію освітніх програм щодо запобігання корупції. Це підвищує об'єктивність контролю, стимулює активну участь громадян і сприяє формуванню антикорупційної культури у суспільстві.

У сукупності зазначені механізми – антикорупційні ради, платформи зворотного зв'язку та державне фінансування громадських ініціатив — формують комплексну систему участі громадськості у боротьбі з корупцією. Вони забезпечують експертну підтримку органів влади, створюють оперативні канали для повідомлень про порушення та надають ресурсну підтримку незалежним громадським організаціям, що значно підвищує прозорість і ефективність антикорупційної політики в Україні.

Для вдосконалення державної антикорупційної політики в Україні рекомендується посилити інституційні, технологічні, освітні та контрольні механізми.

Інституційне зміцнення передбачає забезпечення стабільності керівництва НАЗК, НАБУ, САП і ВАКС, а також створення при Верховній Раді Національної ради з питань антикорупційної політики, яка координуватиме стратегії та визначатиме пріоритети.

Технологічна інтеграція передбачає впровадження «Єдиного антикорупційного порталу» для збору, обробки та аналізу даних, а також розвиток аналітичних інструментів на основі штучного інтелекту для автоматичного виявлення корупційних ризиків.

Освітні заходи включають запровадження обов'язкового курсу «Етика та доброчесність у публічній службі» у вищих навчальних закладах та регулярне проведення тренінгів для державних службовців щодо антикорупційного законодавства і стандартів етики.

Міжнародна кооперація передбачає активну участь України в ініціативах GRECO, OECD та EU Anti-Corruption Initiative, а також залучення експертів ЄС для оцінки виконання Державної антикорупційної програми.

Публічна підзвітність забезпечується щорічним оприлюдненням аналітичного звіту про стан корупції з конкретними показниками, а також створенням інтерактивного Індексу прозорості органів влади за прикладом естонської практики.

Завдяки комплексному поєднанню цих напрямів можна підвищити ефективність антикорупційної політики, зміцнити довіру громадян до державних інституцій та створити прозору систему контролю.

Цифрові інструменти стали рушійною силою підвищення відкритості, підзвітності та антикорупційних заходів, модернізувавши класичні підходи до публічного управління. Механізм прозорості розширює доступ громадян до інформації, сприяючи більш ретельному моніторингу діяльності держави та посадових осіб, а також аналізу, інтерпретації даних і притягненню органів влади до відповідальності. Платформи відкритих даних відіграють ключову роль у забезпеченні прозорості, оскільки роблять доступною інформацію органів публічної влади щодо фінансів, надання публічних послуг і процесів ухвалення рішень. Онлайн-надання послуг і комунікаційні платформи зменшують бюрократичну закритість і підвищують доступність взаємодії, дозволяючи громадянам більш ефективно співпрацювати з органами влади [48, с. 362].

З метою подальшого впровадження органами влади цифрових інструментів, доцільно:

- забезпечити інституційну готовність органів влади до впровадження цифрових технологій шляхом інвестицій у сучасну інфраструктуру (обладнання, програмне забезпечення, захист даних) та розробки стратегій управління змінами для подолання спротиву впровадженню технологій.
- посилити залучення державних службовців та громадян через впровадження стандартів і протоколів, що сприяють прозорості та підзвітності, а також підвищують взаємодію та обізнаність громадян щодо використання цифрових платформ.
- удосконалити нормативну базу та державну політику у сфері цифрової трансформації публічного управління (підзвітність і прозорість, захист конфіденційності, стандартизація цифрових платформ).
- забезпечити якість і цілісність даних через регулярні аудити та механізми захисту від витоків і кібератак.

- проводити регулярний моніторинг та оцінку результатів впровадження цифрових ініціатив для підвищення прозорості (аналізувати ефективність антикорупційних заходів за даними, відстежувати рівень довіри громадян і сприйняття прозорості уряду).

- усувати цифрову нерівність та залучати всі групи громадян до використання цифрових платформ [48, с. 371].

Загалом досвід провідних європейських та азійських держав підтверджує, що успішна антикорупційна політика неможлива без поєднання інституційної незалежності, цифрових технологій і громадського контролю. Україна вже створила нормативну та інституційну основу, але подальше вдосконалення має бути спрямоване на цифровізацію процесів, інтеграцію відкритих даних та підвищення довіри громадян до державних інститутів. Впровадження таких підходів дозволить не лише знизити рівень корупції, а й суттєво підвищити ефективність публічного управління, інвестиційну привабливість та міжнародний авторитет України.

ВИСНОВКИ

1. У процесі дослідження з'ясовано, що корупція є системним соціально-правовим явищем, яке негативно впливає на ефективність публічного управління, економічний розвиток держави та рівень довіри суспільства до влади. Її подолання потребує цілісної та послідовної державної політики, заснованої на наукових засадах і довгострокових пріоритетах. Державна політика у сфері протидії корупції за своєю сутністю є цілеспрямованою діяльністю органів публічної влади щодо запобігання, виявлення та припинення корупційних проявів із використанням правових, організаційних, економічних і соціальних механізмів. Її зміст охоплює нормативно-правове регулювання, функціонування спеціалізованих антикорупційних інституцій, фінансовий контроль, забезпечення відповідальності та формування антикорупційної культури.

Встановлено, що ефективна антикорупційна політика має системний і комплексний характер та ґрунтується на принципах верховенства права, законності, прозорості, підзвітності, участі громадськості й міжнародного співробітництва. Їх дотримання забезпечує узгодженість дій суб'єктів політики та зниження корупційних ризиків. Таким чином, державна політика у сфері протидії корупції спрямована на усунення причин корупції шляхом поєднання превентивних, правозастосовних і суспільно орієнтованих заходів, що є необхідною умовою зміцнення верховенства права, підвищення якості публічного управління та сталого розвитку України.

2. Проаналізовано нормативно-правову базу антикорупційної політики в Україні, яка сформована на основі Конституції України, міжнародних антикорупційних конвенцій та розгалуженої системи національного законодавства. Встановлено, що ключовими елементами правового регулювання є закони України «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про Вищий антикорупційний суд»,

Кримінальний та Адміністративний кодекси України, Державна антикорупційна програма на 2021–2025 роки.

З'ясовано, що в Україні сформовано сучасну інституційну модель протидії корупції, яка загалом відповідає міжнародним стандартам ООН, Ради Європи та ЄС і поєднує превентивні, контрольні та каральні механізми. Водночас аналіз засвідчив наявність проблем практичної реалізації законодавства, зокрема недостатню міжінституційну координацію, вплив політичних чинників та обмеження прозорості в умовах воєнного стану, що потребує подальшого удосконалення антикорупційної політики.

3. Розглянуто інституційний механізм реалізації державної антикорупційної політики в Україні, який сформовано як багаторівневу систему спеціалізованих органів із чітким розмежуванням повноважень у сферах запобігання, розслідування, обвинувачення та судового розгляду корупційних правопорушень. Встановлено, що ключову роль у цій системі відіграють НАЗК, НАБУ, САП та Вищий антикорупційний суд, діяльність яких доповнюється органами фінансового контролю та інститутами громадянського суспільства.

Проаналізовано сучасний етап розвитку антикорупційної інфраструктури у 2022–2025 рр., який характеризується як позитивними інституційними зрушеннями (відновлення електронного декларування, цифровізація процедур, аудит НАБУ, реформа АРМА), так і наявністю системних проблем, пов'язаних із недостатнім зовнішнім контролем, ризиками політичного тиску та обмеженою підзвітністю окремих органів.

Узагальнення міжнародного досвіду та рекомендацій Європейської комісії засвідчило необхідність збереження незалежності антикорупційних інституцій за одночасного посилення механізмів їх підзвітності, внутрішнього контролю та інституційної спроможності. Таким чином, подальший розвиток антикорупційної системи України має ґрунтуватися на балансі між автономією органів, ефективним наглядом і дотриманням європейських стандартів доброго врядування.

4. Проаналізовано сучасний стан державної політики у сфері протидії корупції в Україні, який характеризується поєднанням позитивних інституційних зрушень і збереженням системних проблем. Встановлено, що попри формування розвиненої антикорупційної інфраструктури, удосконалення законодавчої бази та поступове скорочення безпосереднього корупційного досвіду громадян, рівень сприйняття корупції залишається стабільно високим. Міжнародні оцінки свідчать про наявність прогресу у впровадженні антикорупційних стандартів, однак фіксують уповільнення реформаторської динаміки, недостатню ефективність правозастосування та збереження галузевих корупційних ризиків. Це зумовлює потребу подальшого посилення інституційної спроможності антикорупційних органів, підвищення результативності судового розгляду справ і забезпечення сталості державної антикорупційної політики.

5. Проаналізовано механізми запобігання та протидії корупції, що реалізуються через діяльність НАЗК та інших антикорупційних інституцій. Встановлено, що сферальний підхід дозволяє виявляти системні корупційні ризики, оцінювати їхні першопричини та формувати превентивні заходи, інтегровані у державні процеси. За результатами перевірок декларацій, моніторингу способу життя та спеціальних перевірок кандидатів на публічні посади виявлено значну кількість порушень, що підтверджує активність антикорупційної системи, проте залишається проблема низької кількості вироків у справах «великої корупції» та обмежений доступ до інформації про активи в іноземних юрисдикціях. Водночас статистичні та соціологічні дані свідчать про поступове підвищення ефективності правозастосування та помірне зниження корупційних проявів у суспільстві, що підкреслює потребу подальшого посилення інституційної спроможності антикорупційної юстиції та координації між органами.

6. Виявлено, що реалізація антикорупційної політики в Україні відбувається в умовах поєднання суттєвого нормативно-інституційного прогресу та наявних системних обмежень практичного правозастосування. До

ключових проблем належать інституційна нестабільність, фрагментарність статистичних даних, недостатня міжвідомча координація, підвищені корупційні ризики в умовах воєнного стану та тривалість судових процедур. Водночас впровадження цифрових інструментів прозорості, розвиток антикорупційної інфраструктури та активна участь громадянського суспільства сприяють зниженню фактичних корупційних практик. Подальше підвищення ефективності антикорупційної політики потребує забезпечення стабільної політичної підтримки незалежності антикорупційних органів, завершення судової реформи та послідовного виконання міжнародних зобов'язань України.

7. Досліджено зарубіжний досвід формування та реалізації антикорупційної політики та можливості його використання в Україні, що засвідчило ефективність комплексного підходу, заснованого на поєднанні законодавчих, інституційних, цифрових і суспільно-освітніх механізмів. Аналіз практик країн ЄС та держав із найнижчим рівнем корупції (Данія, Швеція, Естонія, Польща, Литва, Сінгапур) підтвердив вирішальну роль прозорості публічного управління, високих стандартів державної служби, цифровізації процесів і активного громадського контролю. Встановлено, що найбільш результативними є моделі, орієнтовані на превенцію корупції, формування культури доброчесності та мінімізацію людського фактору. Запозичення зазначених підходів в Україні доцільно реалізовувати шляхом посилення незалежності антикорупційних органів, розвитку електронних сервісів, інтеграції інформаційних систем та впровадження принципу максимальної публічності як базової норми державного управління.

8. Запропоновано напрями вдосконалення державної політики щодо протидії корупції в Україні, які включають посилення інституційної стабільності та незалежності антикорупційних органів (НАЗК, НАБУ, САП, ВАКС), розвиток цифрових платформ для автоматизованого моніторингу ризиків та інтеграції даних між державними реєстрами, впровадження аналітичних інструментів на основі штучного інтелекту, а також підвищення

прозорості та підзвітності через відкриті дані, електронні петиції та громадські платформи контролю. До ключових заходів належать освітні програми з етики та доброчесності для державних службовців, стандартизація цифрових процесів, захист даних і регулярний моніторинг ефективності антикорупційних ініціатив. Поєднання інституційної незалежності, цифровізації та активного громадського контролю має сприяти зниженню корупційних ризиків, підвищенню довіри громадян до державних інститутів та зміцненню ефективності публічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анісімов В. О. Сутність основних понять у сфері антикорупційної діяльності. Держава та регіони. Серія: Публічне управління і адміністрування, 2023 р., № 3 (81). С. 79 – 84. URL : http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/3_2023/12.pdf.
2. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки : Закон України від 20 червня 2022 р. № 2322-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.
3. Гаман П. І. Антикорупційна державна політика: проблеми та перспективи розвитку. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1316>
4. Грищук М. О. Політика України у сфері запобігання і подолання корупції: проблемні аспекти та перспективи удосконалення. Актуальні проблеми правознавства. 2021. Вип. 2. С. 23 – 28. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/aprpr_2021_2_5.
5. Гронський С. інституційні механізми реалізації антикорупційної політики в Україні: проблеми та перспективи. Herald of Khmelnytskyi National University. Economic sciences. 2025, № 4. URL : <https://heraldes.khmnpu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/2176/2217>.
6. Гулевська Г.Ю., Костроміна О.Г., Прокопенко Б.І. Міжнародні стандарти запобігання і врегулювання конфлікту інтересів у публічному управлінні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Випуск 90: частина 3. С. 172 – 177. URL : <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/341842/329750>.
7. Зарембський Ю. Антикорупційна політика держави: адміністративно-правовий аспект. Актуальні проблеми правознавства. 2019. Вип. 4. С. 276-281. URL : <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/38415>.

8. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18#n17>.

9. Калугіна І.О. Антикорупційна правова політика: природа і зміст. Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2022. URL : <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2022/03/7.pdf>.

10. Карасюк М. В. Загальна характеристика електронного декларування як засобу запобігання корупції в цифровому середовищі. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. Випуск 34/2022. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/619-Article%20Text-1133-1-10-20221027.pdf>.

11. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. Відомості Верховної Ради України. 1984. № 51. Ст. 549. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n4438>.

12. Конвенція ООН проти корупції від 18 жовтня 2006 р. (ратифікована) URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16/ed20031031#Text

13. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

14. Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність : аналітичний звіт за результатами опитування населення та бізнесу / Національне агентство з питань запобігання корупції. Київ : НАЗК, 2024. 146 с. URL: <https://nazk.gov.ua/pdf/?file=/wp-content/uploads/Pages/50/d0/50d0d9eef5cf33c10f1fc7f6e86048a2bf5731bd3d0c.pdf>.

15. Костоґриз Я. О. Інституційні механізми запобігання корупції: практика ООН.Ампаро.2024. № 2. С. 19–24. URL:<https://law.journalsofznu.zp.ua/archive/visnik-2-2024/5.pdf>

16. Кравчук М., Петровська І. Основні напрямки антикорупційної діяльності в Україні та їх правове регулювання. Актуальні проблеми правознавства. № 2 (26). 2021. С. 49 – 56.

17. Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією від 18 жовтня 2006 р. (ратифікована). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/994_101.

18. Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.

19. Майстренко К.М. Корупція серед державних службовців: реалії, шляхи подолання. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. Том 34 (73). № 2. 2023. С. 101–105. URL : https://pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2023/2_2023/2_2023.pdf.

20. Малетова О. С., Тимошенко О. О. Узагальнення кращих практик зарубіжних країн у сфері протидії корупції для України. Право і безпека – Law and Safety. 2025. No 3 (98). С. 116 – 129. URL : <https://pb.univd.edu.ua/index.php/PB/article/view/886/724>.

21. Маслова Я. І. Механізм запобігання корупції: поняття та структура. Правова позиція, № 1 (34), 2022. С. 81 – 85. URL : <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2022/1/14.pdf>.

22. Мінімальний рівень корупції в Україні — у ЦНАПах: результати опитування / НАЗК. 28 лютого 2025 р.. URL : <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/minimalnyy-riven-koruptsii-v-ukraini-u-tsnapah-rezultaty-opytuvannya>.

23. Обмежений прогрес у боротьбі з корупцією: що рекомендує звіт Єврокомісії 2025. Офіційний сайт Transparency International Ukraine. URL : <https://ti-ukraine.org/news/obmezhenyj-progres-u-borotbi-z-koruptsiyeyu-shho-rekomenduye-zvit-yevrokomisiyi-2025/>

24. Приходько А.А. Теоретичне та практичне осмислення антикорупційної політики України: євроінтеграційний аспект. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 6. С. 96 – 99.

25. Про Вищий антикорупційний суд : Закон України від 7 червня 2018 року № 2447-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2447-19#Text>.

26. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

27. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. Відомості Верховної Ради України. 2011. № 17. Ст. 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

28. Про запобігання відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, та фінансуванню тероризму : Закон України від 14.10.2014 № 1702-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 47. Ст. 300. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-18#Text>.

29. Про запобігання корупції : Закон України 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

30. Про запобігання політичній корупції Закон України від 14.06.2012 р. № 5018-VI. Відомості Верховної Ради України. 2012. № 34. Ст. 342. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-1:7>.

31. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки : Закон України від 20 червня 2022 р. № 2322-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.

32. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>.

33. Про захист викривачів корупції : Закон України від 17.06.2021 р. № 1539-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. № 46. Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1539-20>.

34. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>.

35. Реальний корупційний досвід українців у понад чотири рази менший за оцінку поширеності корупції: результати досліджень / НАЗК. 13.03.2025. URL : <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/realnyy-koruptsiynyy-dosvid-ukraintsiv-u-ponad-chotyry-razy-menshyy-za-otsinku-poshyrenosti-koruptsii-rezultaty-doslidzhen>.

36. Результати роботи НАЗК за 2025 рік: антикорупційна експертиза та стратегічний аналіз корупційних ризиків. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). 2026. URL : <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/rezultaty-diyalnosti-nazk-za-2025-rik-antikoruptsiyna-ekspertyza-ta-strategichnyy-analiz-koruptsiynyh-ryzykiv/>

37. Результати роботи НАЗК за 2025 рік: моніторинг способу життя і контроль щодо повноти заповнення декларацій. НАЗК. 23.01.2026. URL : <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/rezultaty-roboty-nazk-za-2025-rik-monitoring-sposobu-zhyttya-i-kontrol-schodo-povnoty-zapovnennya-deklaratsiy/>

38. Результати роботи НАЗК за 2025 рік: повні перевірки декларацій/ Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). 2026. URL : <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/rezultaty-roboty-nazk-za-2025-rik-povni-perevirky-deklaratsiy/>

39. Результати роботи НАЗК за 2025 рік: спеціальні перевірки публічних службовців і контроль за своєчасністю подання декларацій / Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). 2026. URL : https://nazk.gov.ua/uk/novyny/rezultaty-roboty-nazk-za-2025-rik-spetsialni-perevirky-publichnyh-sluzhbovtziv-i-kontrol-za-svoechnisty-podannya-deklaratsiy.

40. Результати роботи НАЗК у 2024 році: антикорупційна політика / Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). 2025. URL :

<https://nazk.gov.ua/uk/novyny/rezultaty-roboty-nazk-u-2024-rotsi-antykoruptsiyna-polityka/>

41. Тихонова Д. С. Адміністративно-правові засади запобігання корупції в Україні. *Право і суспільство*. № 4. 2025. Т. 2. С. 82 – 88. URL : https://www.researchgate.net/publication/395869192_Administrativno-pravovi_zasadi_zapobiganna_korupcii_v_Ukraini.

42. Українці стали активніше повідомляти про корупцію: НАЗК презентувало дослідження «Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність» / НАЗК. 24 січня 2025 р.. URL : <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/ukrainsi-staly-aktyvnishe-povidomlyaty-pro-koruptsiyu-nazk-prezentovalo-doslidzhennya-koruptsiya-v-ukraini-2024-rozuminnya-spryuunyattya-poshyrenist>.

43. Юник І.Г., Силка О.С. Стан та перспективи антикорупційної політики України в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення. Сучасні виклики та сталий розвиток економіки і бізнесу: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Запоріжжя, 11 грудня 2025 р.) / ТДАТУ: ред. кол.: І. В. Колокольчикова, Л. О. Болтянська, Н. В. Кукіна, С. Р. Плотніченко, О. О. Яцух [та ін.]. Запоріжжя: ТДАТУ, 2025. С. 337 – 340. URL: <https://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/19951>.

44. Юник І., Хіміч Ю. Правове забезпечення реалізації антикорупційної політики в Україні. Розвиток інститутів місцевого самоврядування в умовах децентралізації публічної влади в Україні : матеріали круглого столу (Вінниця, 2 грудня 2021 р.). / Упорядники: Пилипчук В. Г., Яременко О. І., Кононенко В. В., Конотопенко О. П., Лазор О. Я., Лазор О. Д., Лапшин С. А., Назаренко М. О., Одобецька І. С. ВДПУ, НДПП НАПрН України, Вінниця : ТОВ «Друк», 2021. С. 94 – 99.

45. Юник І., Хіміч Ю. Сучасний стан формування та реалізації антикорупційної політики в Україні. *Публічне управління і право: історія, теорія, практика*. 2021. Вип. 1. С. 42 – 46. DOI: <https://doi.org/10.31652/2786-6068-2021-1-42-48> URL: <https://vspu.net/pup/index.php/journal/article/view/7>

46. Bader M., Huss O., Meleshevych A., Nesterenko O. «Civil Society Against Corruption in Ukraine: Pathways to Impact». Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal. kmlpj.ukma.edu.ua

47. Durdynets M.Yu., Perelyhina R.V., Klymenko O.A., Semeniuk I.M., Kostetska L.M. Counteraction to Corruption Offences in Ukraine and the EU: Comparative Legal Aspect. (2020). *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, Vol. 9 № 5. September 2020. P. 227–238 URL : <https://doi.org/10.36941/ajis-2020-0100>.

48. Lazor O., Lazor O., Zubar I., Zabolotnyi A., Yunyk I. The Impact of Digital Technologies on Ensuring Transparency and Minimising Corruption Risks among Public Authorities. *Pakistan Journal of Criminology*. Vol. 16, № 02, April-June 2024. P. 357-374. URL: <https://www.pjcriminology.com/wp-content/uploads/2024/04/25-The-Impact-of-Digital-Technologies.pdf>.

49. Leheza Y., Kulinich O., Zhuravlova T., Khainatskyi Y., Sainchyn S. Combating Corruption Offences: Foreign Experience, Theoretical, Practical, Legal Regulations, and Improvement. *Jurnal Hukum Islam*. URL : e-journal.uingusdur.ac.id

50. Limited Progress in the Fight Against Corruption: What the 2025 European Commission Report Recommends for Ukraine (Обмежений прогрес у боротьбі з корупцією: що рекомендує звіт Єврокомісії 2025) / Transparency International (TI) Ukraine. 2025. URL : https://ti-ukraine.org/en/news/limited-progress-in-the-fight-against-corruption-what-the-2025-european-commission-report-recommends-for-ukraine/?utm_source=chatgpt.com.

51. Public procurement in the post-war reconstruction of Ukraine: main challenges»: *OECD report*. URL : [OECD](https://www.oecd.org/en/publications).

52. Strengthening the anti-corruption and public integrity framework in Ukraine: Review of Ukraine. Integrity and Anti-Corruption Review of Ukraine : report / Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). 2025. URL : <https://www.oecd.org/en/publications>.

53. Tkachenko A. Overview of the institutional and normative-legal framework for anti-corruption policy in Ukraine. *Public Policy and Accounting*, Vol. 2 (10). 2024. P. 77 – 83. URL : https://ppa.ztu.edu.ua/article/view/330418?utm_source=chatgpt.com